

Indeksi i pjesëmarrjes së të rinjve

Raporti i Monitorimit mbi Pjesëmarrjen Politike,
Sociale dhe Ekonomike të Rinisë 2023 në
Ballkanin Perëndimor dhe Turqi:

Hapësirë e kufizuar për pjesëmarrjen e të rinjve: Progresi ende i kufizuar

Të dhëna të botuesit

INDEKSI I PJESËMARRJES SË TË RINJVE është zhvilluar nga:

Fondacioni Ana dhe Vlade Divac – Serbi,

OJQ Prima – Mali i Zi,

Fondacioni i Vullnetarëve të Komunitetit (TOG) – Turqi,

Aleanca Rinore Krushevë – Maqedonia e Veriut,

Shoqata Përtej Barrierave – Shqipëri,

Instituti për Zhvillimin e Rinisë KULT – Bosnje dhe Hercegovinë,

Demokracia për Zhvillim – Kosovë

në emër të Rrjetit Rinor për Ballkanin Perëndimor dhe Türkiye

www.ybhwbt.eu

Botuesi:

Fondacioni Ana dhe Vlade Divac

Rruga 53/a Ilije Garasanina, 11000 Beograd, Serbi

www.divac.com

Në emër të botuesit:

Ana Koeshall

Redaktor:

Mirjana Miroslavljević Bobić

Studiuesit kryesorë:

Ksenija Čović and Aleksandra Đurović

Ekipi i studiuesve:

Aleksandra Gligorović, Burcu Oy, Biljana Stojceska, Biljana Dukovska, Prof. Marija Topuzovska Latkovikj, Era Sherifaj, Aziz Đipa, Ferid Murseli

Kontribuesit:

Aida Perović, Evren Ejder, Anelija Mitrova, Silvia Dervishi, Nevio Bruck, Amina Sadiković

Dizajni nga: MiQ42, Serbia**Rishikuar nga:** www.voyager.edu.rs

Klauzola e përgjegjësisë: Ky publikim është financuar nga Bashkimi Evropian. Përmbajtja e tij është përgjegjësi vetëm e Fondacionit Ana dhe Vlade Divac dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Bashkimit Evropian.

BRENDA RAPORTIT

Kapitulli 1 - Rreth Indeksit të Pjesëmarrjes së të Rinjve **Error! Bookmark not defined.**

Kapitulli 2 - Disponueshmëria e të dhënave specifike për të rinjtë në rajon .. **Error! Bookmark not defined.**

Kapitulli 3 - Indeksi i pjesëmarrjes së të rinjve **Error! Bookmark not defined.**

Kapitulli 4 - Një vështrim më i afërt i pjesëmarrjes politike të të rinjve.. **Error! Bookmark not defined.**

Kapitulli 5 - Një vështrim më i afërt i pjesëmarrjes ekonomike të të rinjve... **Error! Bookmark not defined.**

Kapitulli 6 - Një vështrim më i afërt i pjesëmarrjes sociale të të rinjve ... **Error! Bookmark not defined.**

Kapitulli 7 - Krijimi i më shumë hapësirave për pjesëmarrjen e të rinjve - një grup rekomandimesh **Error! Bookmark not defined.**

Aneksi 1 Shënime metodologjike **Error! Bookmark not defined.**

Aneksi 2 Të dhënat e mbledhura në procesin e përgatitjes së këtij raporti 2016-2023 për secilin nga vendet pjesëmarrëse..... **Error! Bookmark not defined.**

Aneksi 3 Vështrim i përgjithshëm i objektivave..... **Error! Bookmark not defined.**

Hyrje

Krijimi i hapësirave për pjesëmarrjen e të rinjve është jashtëzakonisht i rëndësishëm dhe i njohur në shumë politika publike, studime kërkimore dhe deklaratat zyrtare. E megjithatë, shtetet dhe komunat shpesh dështojnë të krijojnë hapësira të tilla. Kjo është evidente kur shumë të rinj janë pa arsim dhe punë cilësore dhe mungojnë në vendet e vendimmarrjes formale politike. Megjithatë, ata janë të pranishme në statistikën për varfërinë dhe mbështetjen sociale. Ndonjëherë, mungesa e pjesëmarrjes së të rinjve mund të perceptohet si rezultat i mosangazhimit, mungesës së motivimit ose interesit të tyre. Kështu, kur të rinjtë marrin pjesë, ndonjëherë përmes metodave të pjesëmarrjes si protesta dhe demonstrata, kjo mund të duket e habitshme. Angazhimi i tyre nënkupton që përfshirja e tyre e pakët nuk mund t'i atribuohet mungesës së motivimit të tyre, por mangësive të mbështetjes adekuate institucionale.

Tetë vjet më parë, Qendra Rinore për Ballkanin Perëndimor dhe Rrjeti Türkiye (Rrjeti YHWBT) zhvilluan Indeksin e Pjesëmarrjes së Rinisë (IPR) për të përmbledhur të dhënat mbi pengesat ndaj pjesëmarrjes së të rinjve dhe për të ofruar një mjet konkret të bazuar në të dhëna për politikëbërësit dhe organizatat rinore për ta përmirësuar atë. Ky Indeks synon të ofrojë një pasqyrë gjithëpërfshirëse të mundësive për të rinjtë përmes 25 treguesve të pjesëmarrjes politike, ekonomike dhe sociale. Të dhënat në këtë Indeks nuk i referohen rezultatit, sa shpesh dhe në çfarë mënyrash marrin pjesë të rinjtë, por inputeve, konteksteve politike, ekonomike dhe sociale që formojnë mundësitë e të rinjve për ta bërë këtë. Edicioni i tetë i këtij Indeksi përfshin, për herë të parë, të dhëna nga Bosnja dhe Hercegovina dhe Kosova, duke ofruar kështu informacion të plotë mbi pjesëmarrjen e të rinjve në rajon.

Qëllimi i këtij raporti vjetor monitorues është të japë një pasqyrë të pjesëmarrjes politike, ekonomike dhe sociale të të rinjve në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut, Serbi dhe Turqi përmes një grupi unik treguesish.

Politikëbërësit, organizatat rinore dhe avokatët e tjerë për çështjet rinore mund të përdorin IPR-në për të vlerësuar gjendjen aktuale dhe fushat për përmirësim. Duke parë nga viti 2016, kur u krijua për herë të parë Indeksi i Pjesëmarrjes së Rinisë, zhvillimi dhe publikimi i rregullt i Indeksit ka mundësuar monitorimin e progresit në pjesëmarrjen e të rinjve ndër vite në vendet përkatëse. Çdo vend pjesëmarrës ka modelin e vet të progresit dhe pengesave, dhe IPR-ja mundëson krahasimin mes tyre për të identifikuar sfidat e përbashkëta dhe zgjidhjet e mundshme.

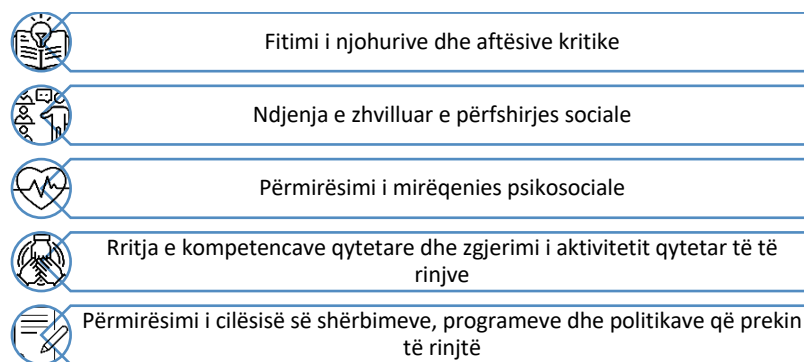
Vështrimet nga IPR-ja tregojnë se megjithëse ka indikacione për përparim gjatë viteve, sfidat thelbësore vazhdojnë dhe hapësira për pjesëmarrjen e të rinjve mbetet kryesisht e kufizuar. Vazhdimi i nënpërfaqësimit në jetën politike, përjashtimi nga punësimi dhe arsimimi dhe rreziku i lartë i varfërisë janë disa nga barrierat që të rinjtë në rajon hasin shpesh. Megjithatë, IPR-ja ka mundësuar gjithashtu gjurmimin e progresit, duke përfshirë aksesin e përmirësuar në të dhëna të padisponueshme më parë për pjesëmarrjen e të rinjve (p.sh., të rinjtë në burgje dhe ata që marrin mbështetje financiare brenda sistemit të mbrojtjes sociale) dhe ndryshime thelbësore të politikave që mundësojnë pjesëmarrje më të mirë të të rinjve në rajon. Një progres i tillë tregon se ndryshimi është i mundur; kërkon angazhim dhe përpjekje të konsiderueshme nga institucionet publike, organizatat rinore dhe avokatët e tjerë. Shpresojmë që Indeksi i Pjesëmarrjes së Rinisë të mund të mbështesë këtë proces ndryshimi dhe t'u sigurojë të rinjve mbështetje dhe hapësirë për angazhim dhe pjesëmarrje kuptimplotë shoqërore.

Qendra Rinore për Ballkanin Perëndimor dhe Rrjeti Türkiye
(Rrjeti YHWBT)

Kapitulli 1 – Rreth Indeksit të Pjesëmarrjes së Rinisë

Pse është e rëndësishme pjesëmarrja e të rinjve?

Pjesëmarrja e të rinjve mund të përkufizohet si një “proces i përfshirjes së të rinjve në institucionet dhe vendimet që ndikojnë në jetën e tyre”. Janë paraqitur shumë arsye dhe argumente të ndryshme për promovimin e pjesëmarrjes së të rinjve, që nga argumenti se të rinjtë kanë të drejtë të trajtohen me respekt dhe, kur është e përshtatshme, të përfshihen dhe të konsultohen, deri tek referimi i një morie rezultatesh kërkimore mbi efektet pozitive të pjesëmarrjes si në nivelin personal ashtu edhe në atë më të gjerë shoqëror.

Diagrami 1 Përfitimet e mundshme të pjesëmarrjes së të rinjve

Ekziston gjithashtu një **angazhim i vazhdueshëm i politikave për pjesëmarrjen e të rinjve**. Rekomandimi i shteteve anëtare të Këshillit të Evropës për t'i dhënë prioritet të lartë pjesëmarrjes së të rinjve në politikat e tyre publike rinore u përfshi në rekomandimin e Komitetit të Ministrave të Këshillit të Evropës për qytetarinë dhe pjesëmarrjen e të rinjve në jetën publike që në vitin 2006. Ky dokument thotë se "arsimimi për pjesëmarrje dhe ofrimi i mundësive për të përjetuar pjesëmarrjen është një parakusht për përmirësimin e demokracisë së nevojshme dhe të vazhdueshme". **Strategjia e Bashkimit Evropian (BE) për Rininë "Rinia – Investimi dhe Fuqizimi" 2019–2027** e vendos pjesëmarrjen e të rinjve në ballë të politikës rinore. Shtetet anëtare ftohen të inkurajojnë dhe promovojnë pjesëmarrjen demokratike gjithëpërfshirëse të të gjithë të rinjve në proceset demokratike dhe shoqërinë, t'i angazhojnë ata në mënyrë aktive, të mbështesin përfaqësimet e të rinjve në nivel lokal, rajonal dhe kombëtar dhe të eksplorojnë dhe promovojnë forma novatore dhe alternative të pjesëmarrjes demokratike.

"Evropa nuk mund të përballojë humbjen e talenteve, përjashtimin social apo mosangazhimin mes të rinjve të saj. Të rinjtë nuk duhet të jenë vetëm arkitektë të jetës së tyre, por edhe të kontribuojnë në ndryshime pozitive në shoqëri."

– Strategjia e BE-së për Rininë 2019–2027

Agjenda 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm njih gjithashtu rolin aktiv të të rinjve si "agjentë kritikë të ndryshimit". Prioriteti i parë i Strategjisë Rinore të OKB-së 2030 është "Angazhimi, Pjesëmarrja dhe Avokimi – Përforsimi i zërave të të rinjve për promovimin e një bote paqësore, të drejtë dhe të qëndrueshme".

Arsyeja për përdorimin e një indeksi për të përfaqësuar pjesëmarrjen e të rinjve

Përdorimi i një indeksi si masë ka avantazhe dhe disa kufizime të mundshme.

Avantazhet e përdorimit të një indeksi:

- ✓ Mund të përmbledhë të dhëna komplekse, shumëdimensionale specifike për rininë;
- ✓ Është më e lehtë për t'u interpretuar sesa shumë tregues të veçantë;
- ✓ Mund të vlerësojë progresin me kalimin e kohës;
- ✓ Ofron një mekanizëm për krahasime ndërmjet vendeve.

Disavantazhet e përdorimit të një indeksi:

- ✗ Mund të dërgojë mesazhe politikash dezinformuese nëse keqinterpretohet;
- ✗ Zgjedhja e treguesve është e kufizuar në të dhënat e mbledhura sistematikisht çdo vit dhe të përpunuara në të njëjtën mënyrë në të gjitha vendet.

Avantazhi kryesor i përdorimit të një indeksi është se ai është i thjeshtë dhe i lehtë për t'u kuptuar, por rreziku i mundshëm është se ai mund të keqinterpretohet. Kështu, është thelbësore të sigurohet që indeksi të mos thjeshtojë tepër çështjet komplekse. Për të arritur këtë, Rrjeti YHWBT ka vendosur të përgatisë raporte vjetore me interpretime të detajuara të indeksit dhe implikimeve të tij, duke marrë parasysh kufizimet metodologjike. Përveç kësaj, ekipi hulumtues nga vendet pjesëmarrëse është angazhuar për rishikimin dhe përditësimin e vazhdueshëm të metodologjisë.

Tre dimensionet kryesore të pjesëmarrjes së të rinjve

Indeksi i pjesëmarrjes së të rinjve fokusohet në tre dimensionet kyçe të pjesëmarrjes së të rinjve: politik, ekonomik dhe social. Këto dimensionet përfaqësojnë mundësi për të rinjtë për të marrë pjesë në shoqëri:

- ⇒ **Dimensioni politik** i referohet mundësisë së të rinjve për t'u përfshirë në proceset politike - për t'u informuar për punën e qeverisë, parlamentit dhe bashkive, për t'u përfaqësuar nga strukturat rinore dhe për t'u zgjedhur në poste politike.
- ⇒ **Dimensioni ekonomik** i referohet mundësisë së të rinjve për t'u përfshirë në tregun e punës, për t'u punësuar ose për t'u vetëpunësuar.
- ⇒ **Dimensioni social** i referohet mundësisë së të rinjve për të marrë pjesë aktive në jetën shoqërore dhe për t'u integruar në komunitet nëpërmjet edukimit formal dhe joformal. Ky dimension i referohet gjithashtu mungesës së shënuesve të përjashtimit të mundshëm të të

rinjve, për shkak të varfërisë, varësisë nga sistemi i mirëqenies sociale dhe kohës së kaluar në burg ose në institucionet riedukuese.

Lista e treguesve të përfshirë në Indeksin e Pjesëmarrjes Rinore

Treguesit e pjesëmarrjes politike

Përqindja e ministrave të rinj në Qeveri
Përqindja e zëvendësministrave të rinj në Qeveri
Përqindja e deputetëve të rinj në parlament
Përqindja e kryetarëve të rinj të bashkive
Përdorimi i mjeteve online për informim dhe pjesëmarrje në procesin e vendimmarrjes së institucioneve të qeverisë dhe parlamentit
Përdorimi i mjeteve online për informim dhe pjesëmarrje në procesin e vendimmarrjes brenda bashkive
Ekzistenca e strukturave rinore (këshilla/parlamente/sindikata) në nivel kombëtar
Ekzistenca e strukturave rinore (këshilla/parlamente/sindikata) në nivel lokal

Treguesit e pjesëmarrjes ekonomike

Shkalla e NEET
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë
Shkalla e papunësisë afatgjatë të të rinjve
Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve
Shkalla e punësimit të të rinjve
Të rinjtë që nisën bizneset e tyre me mbështetjen financiare të shtetit*
Pjesa e të rinjve të vetëpunësuar*

Treguesit e pjesëmarrjes sociale

Të rinjtë në burgje
Të rinjtë që marrin mbështetje financiare nga sistemi i mbrojtjes sociale*
Braktisja e arsimit të mesëm*
Të rinjtë e regjistruar në arsimin e lartë*
Të rinjtë e diplomuar në arsimin e lartë*
Shkalla e pjesëmarrjes në edukimin dhe trajnimin joformal (4 javët e fundit)*
Përqindja e personave të moshës 18–24 vjeç që braktisin herët arsimin dhe trajnimin
Popullsia e moshës 30-34 vjeç me nivel të arsimit të lartë
Shkalla e pjesëmarrjes në edukimin dhe trajnimin formal dhe joformal (4 javët e fundit)

* Treguesi nuk përdoret në llogaritjen e Indeksit

Më shumë informacion rreth treguesve është i disponueshëm në Shënimet Metodologjike në Aneksin 1.

Ka disa hapa për llogaritjen e Indeksit (më shumë informacion mbi metodologjinë gjendet në Aneksin 1:

- 1) 1) Së pari, adresohen vlerat e treguesve që mungojnë. Zbatohet një proces i "Cold Deck Imputation", që do të thotë se vlera më e fundit paraprake për treguesin përdoret nëse të dhënat nuk janë të disponueshme për vitin e kaluar. Treguesit me të dhëna të pamjaftueshme ose të padisponueshme, ose ata që përdorin metodologji të ndryshme të mbledhjes së të dhënave nëpër vende, përjashtohen nga llogaritja e indeksit.
 - 2) 2) Të gjithë treguesit janë bërë të krahasueshëm në shkallë. Disa tregues duhet të përmbysen në mënyrë që vlerat më të larta të tregojnë performancë më të mirë. Studiuesit kryejnë një proces normalizimi për treguesit që do të krahasohen dhe kombinohen në një pikë të vetme. Sipas këtij procesi, të dhënat për çdo tregues shkallëzohen nga 1 deri në 100, ku 100 përfaqëson vlerën e synuar. Përdoret formula: $y_i = 1 + 99 * (x_i - x_{min}) / (x_{max} - x_{min})$, ku y_i përfaqëson rezultatin e normalizuar, x_i është rezultati origjinal, x_{min} korrespondon me zero dhe x_{max} përfaqëson rezultatin e synuar.
 - 3) Objektivat për të gjithë treguesit janë vendosur që nga fillimi i llogaritjes së indeksit; megjithatë ato rishikohen periodikisht.
 - ⇒ Shumica e objektivave për treguesit e pjesëmarrjes politike bazohen në opinionet e studiuesve për vlerën e dëshiruar të treguesit. Përjashtim bën vetëm treguesi "përqindja e deputetëve të rinj", i cili i referohet objektivit të vendosur nga Forumi i Unionit Ndërparlamentar të Parlamentarëve të Rinj, një organizatë globale e parlamenteve kombëtare, që duhet të arrihet deri në vitin 2030.
 - ⇒ Përsa i përket treguesve për pjesëmarrjen ekonomike, vlerat e të gjithë objektivave përfaqësojnë vlerën më të lartë të regjistruar midis vendeve të Bashkimit Evropian për një vit të caktuar (ose më të ulët nëse vlera më e ulët është një rezultat më i dëshirueshëm). Përjashtim bën vetëm treguesi "Të rinjtë që kanë filluar biznesin e tyre me mbështetjen financiare të shtetit", për të cilin objektivi është vendosur në bazë të konsensusit të studiuesve për vlerën e dëshiruar të treguesit.
 - ⇒ Objektivat për pjesëmarrjen sociale përfaqësojnë vlerën më të lartë ose më të ulët të regjistruar midis vendeve të Bashkimit Evropian për një vit të caktuar (në varësi të rezultatit më të dëshirueshëm). Objektivi bazohet në vlerësimin e studiuesve vetëm në rastin e treguesit që ka të bëjë me të rinjtë në burgje.
- Më shumë informacion mbi objektivat gjendet në Aneksin 3.

- 4) Në hapin e fundit, pikët e secilit dimension të pjesëmarrjes së të rinjve rezultojnë duke llogaritur masataren e gjithë treguesve të atij dimensionit. Për shembull, Indeksi i Pjesëmarrjes Politike të Rinisë llogaritet nga vlerat mesatare të treguesve të pjesëmarrjes politike të të rinjve. Së fundi, indeksi i përgjithshëm i pjesëmarrjes së të rinjve llogaritet si një mesatare e pikëve për çdo dimension të pjesëmarrjes së të rinjve.

Kapitulli 2 – Disponueshmëria e të dhënave specifike për të rinjtë në rajon

Të dhënat dhe dëshmitë cilësore për të rinjtë duhet të jenë gjerësisht të disponueshme për të krijuar, zbatuar dhe vlerësuar masat e politikave për të rritur dhe përmirësuar pjesëmarrjen e të rinjve. Vendimmarrësit, organizatat rinore dhe të rinjtë duhet të kenë akses në të dhëna të përditësuara dhe të besueshme specifike për të rinjtë. IPR-ja synon të sigurojë një pasqyrë të aspekteve të ndryshme të pjesëmarrjes së të rinjve përmes një kombinimi unik treguesish. Megjithëse treguesit janë zgjedhur në mënyrë që të dhënat për të rinjtë midis 15 dhe 29 vjeç të mund të mbledhen në çdo vend duke përdorur të njëjtën metodologji, disa nga çështjet në disponueshmërinë e të dhënave kanë vazhduar gjatë tetë viteve të fundit. Këto çështje do të diskutohen në tekstin e mëposhtëm dhe do të vendosen në kontekstin e integritetit në BE.

Disponueshmëria e të dhënave për pjesëmarrjen politike të të rinjve në vitin 2023

Nuk ka statistika zyrtare për tregues të rëndësishëm të pjesëmarrjes politike të të rinjve.

Të dhënat e përdorura në krijimin e këtij Indeksi mbledhen përmes hulumtimit në zyrë të kryer nga studiues në secilin prej vendeve dhe nuk janë lehtësisht të disponueshme. Marrja e të dhënave për pjesëmarrjen politike të të rinjve kërkon burime të konsiderueshme, pasi përfshin një kërkim sistematik në internet të faqeve zyrtare të internetit dhe kanaleve të rrjeteve sociale, të cilat jo gjithmonë përditësohen ose plotësohen rregullisht.

Të dhënat për pjesëmarrjen politike të të rinjve u mbledhën me sukses në të gjitha vendet pjesëmarrëse përmes hulumtimit në zyrë. Të dhëna të kufizuara në nivel lokal ishin në dispozicion për Turqinë – duke qenë se ka 2951 komuna, të dhënat duhej të mbledheshin duke përdorur një kampion komunash. Për të mbledhur informacione përkatëse për analizimin e pjesëmarrjes politike të të rinjve në nivel lokal në Turqi, u mbledhën të dhëna nga 81 bashki të qyteteve gjatë katër viteve të fundit. Si rezultat, këto të dhëna janë të disponueshme vetëm pjesërisht.

Disponueshmëria e të dhënave për treguesit e pjesëmarrjes politike për çdo vend në vitin 2023

Treguesit e pjesëmarrjes politike	Shqipëria	Bosnja dhe Hercegovina	Kosovë	Mali i Zi	Maqedonia e Veriut	Serbia	Turqia
% e ministrave nën tridhjetë në Qeveri	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
% e zëvendësministrave nën tridhjetë në Qeveri	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
% e deputetëve nën tridhjetë	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
% e kryetarëve të bashkive nën tridhjetë	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
përdorimi i mjeteve online nga qeveria dhe parlamenti	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
përdorimi i mjeteve online nga bashkitë	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

ekzistenca e strukturave rinore në nivel kombëtar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ekzistenca e strukturave rinore në nivel lokal	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Disponueshmëria e të dhënave për pjesëmarrjen ekonomike të të rinjve në vitin 2023

Të dhënat për pjesëmarrjen ekonomike të të rinjve janë kryesisht të disponueshme përmes statistikave zyrtare, me përjashtim të vetëpunësimit të të rinjve.

Burimi kryesor për të dhënat mbi treguesit e pjesëmarrjes ekonomike të të rinjve është Anketa e Forcave të Punës (AFP), e cila kryhet në çdo vend nga zyrat kombëtare të statistikave. Përjashtim bën vetëm informacioni për të rinjtë që kanë filluar bizneset e tyre me mbështetje financiare nga shteti, i matur si përqindja e të rinjve që kanë marrë subvencione nga të gjithë aplikantët. Institucioni zyrtar i subvencioneve mbledh të dhënat për këtë tregues, i cili është i vetmi tregues sfidues për t'u vlerësuar.

Disponueshmëria e të dhënave për treguesit e pjesëmarrjes sociale për çdo vend në vitin 2023

Treguesit e pjesëmarrjes ekonomike	Shqipëria	Bosnja dhe Hercegovina	Kosovë	Mali i Zi	Maqedonia e Veriut	Serbia	Turqia
Shkalla NEET	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Shkalla e papunësisë afatgjatë të të rinjve	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Shkalla e punësimit të të rinjve	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
% e të rinjve të suksesshëm në marrjen e mbështetjes financiare nga shteti për fillimin e një biznesi	✗	✗	✗	✗	✓	✓	✗
% e të rinjve të vetëpunësuar	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Arsyet e vështirësive në marrjen e të dhënave për të rinjtë që kanë filluar bizneset e tyre me mbështetje financiare nga shteti janë të ndryshme. Për shembull, në Shqipëri, çdo institucion që jep subvencione e ka këtë informacion. Kur kërkohet, këto institucione mund të ofrojnë të dhëna. Megjithatë, ata nuk mund ta zbërthejnë atë sipas grupmoshës (15-29), duke deklaruar se të dhëna të tilla nuk janë të disponueshme. Në Bosnje dhe Hercegovinë, niveli kombëtar i qeverisjes nuk është kompetent në ndarjen e fondeve për të mbështetur bizneset. Kompetencat për këto lloje mbështetje janë në nivel entiteti (FBiH dhe RS) dhe rrethi Brčko. Përveç nivelit të entitetit, në FBiH, fondet për mbështetjen e biznesit ndahen edhe nga ministritë kompetente kantonale. Përveç kësaj, komunitetet lokale në të dy entitetet ndajnë fonde për të mbështetur bizneset. Të dhënat për alokimin e fondeve ekzistojnë vetëm në nivelin në të cilin ato janë ndarë dhe asnjë instancë nuk i mbledh këto të dhëna në nivel kombëtar.

Disponueshmëria e të dhënave për pjesëmarrjen sociale të të rinjve në vitin 2023

Të dhënat për pjesëmarrjen sociale të të rinjve mungojnë kryesisht dhe janë të vështira për t'u marrë.

Shumica e pengesave janë hasur në mbledhjen e të dhënave për treguesit e dimensionit social të pjesëmarrjes së të rinjve. Të dhënat për të rinjtë në rrezik të varfërisë vijnë nga një Anketë e të Ardhurave dhe Kushtet e Jetesës (SILC), e cila po kryhet në të gjitha vendet. Megjithatë, frekuenca e mbledhjes së të dhënave ndryshon midis vendeve. Zyrat kombëtare të statistikave zakonisht mbledhin tregues që lidhen me sistemin arsimor formal. Megjithatë, metodologjia për llogaritjen e këtyre treguesve ndryshon disi midis vendeve për shkak të dallimeve në sistemet arsimore dhe mënyrës se si po mbledhen të dhënat përkatëse. Të dhënat për pjesëmarrjen e të rinjve në arsimin joformal gjithashtu janë rrallë të disponueshme.

Availability of data for indicators of social participation per country in 2023

Treguesit e pjesëmarrjes sociale	Shqipëria	Bosnja dhe Hercegovina	Kosovë	Mali i Zi	Maqedonia e Veriut	Serbia	Turqia
% e të rinjve në rrezik të varfërisë	✓	✗	✗	✓	✗	✓	✓
% e të rinjve që marrin mbështetje financiare në Sistemin e Mbrojtjes Sociale	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗
% e njerëzve në burgje nën tridhjetë	✓	✗	✓	✓	✓	✓	✗
Shkalla e braktisjes së arsimit të mesëm	✗	✓	✓	✓	✓	✗	✓
Numri i të rinjve të regjistruar në arsimin e lartë	✓	✓	✗	✓	✓	✓	✓
Numri i të rinjve të diplomuar në arsimin e lartë	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Shkalla e pjesëmarrjes në edukimin dhe trajnimin joformal	✓	✓	✗	✗	✗	✓	✓

Ka pasur disa përparime të rëndësishme në mbledhjen e të dhënave për pjesëmarrjen sociale gjatë viteve.

Kur Indeksi u zhvillua për herë të parë, shumica e vendeve pjesëmarrëse nuk kishin të dhëna për të rinjtë në burgje. Gjatë tetë viteve të fundit, sistemi i regjistrimit dhe sigurimit të të dhënave është përmirësuar. Ministritë e Drejtësisë në shumicën e vendeve tani mbledhin të dhënat sipas grupmoshave, megjithëse ende nuk i publikojnë ato në faqet e tyre zyrtare të internetit. Vetëm Bosnja dhe Hercegovina dhe Turqia kanë vështirësi kur bëhet fjalë për mbledhjen e këtij lloji të të dhënave. Në Turqi, është e mundur të merret përqindja e të burgosurve në grupmoshën 18-34 vjeç, gjë që është një progres i dukshëm.

Një tjetër progres jetik është mbledhja e të dhënave për të rinjtë që marrin shërbime të mirëqenies sociale. Shumica e vendeve e kanë marrë këtë informacion këtë vit. Në Bosnje dhe Hercegovinë, asnjë instancë e vetme në nivel kombëtar nuk mbledh apo përpunon të dhëna në lidhje me përfituesit e ndihmës sociale për shkak të mungesës së juridiksionit.

Për shkak se të dhënat për arsimin nuk janë plotësisht të krahasueshme për të gjitha vendet pjesëmarrëse, u vendos që të llogaritet indeksi duke përdorur treguesit e arsimit të raportuar në bazën e të dhënave të Eurostat, duke përfshirë përqindjen e atyre që braktisin herët arsimin dhe trajnimin dhe popullsia e moshës 30-34 vjeç me arsim të lartë.

Disponueshmëria e të dhënave në kontekstin e integritetit në BE

Të gjitha vendet kandidate – Shqipëria, Bosnja dhe Hercegovina, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut, Serbia dhe Turqia – së bashku me Kosovën si kandidate potenciale, po vlerësohen për aftësinë e tyre për të përmbushur detyrimet e anëtarësimit në BE. Një kërkesë kryesore nga BE-ja për të gjitha vendet gjatë fazës së para-anëtarësimit është që të ketë statistika të besueshme dhe transparente. Progresi i tyre në statistika shqyrtohet në raportet vjetore. Sipas raportit të fundit, niveli i përgatitjes së statistikave ndryshon ndjeshëm ndërmjet vendeve (shih tabelën më poshtë).

Chapter 18 Statistics Assessment in the European Commission's Annual Reports 2024

Shqipëria	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	niveli i mirë i përgatitjes	nivel i avancuar
Bosnjë dhe Hercegovinë	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	niveli i mirë i përgatitjes	nivel i avancuar
Kosova	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	niveli i mirë i përgatitjes	nivel i avancuar
Mali i Zi	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	niveli i mirë i përgatitjes	nivel i avancuar
Maqedonia e Veriut	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	niveli i mirë i përgatitjes*	nivel i avancuar

Serbisë	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	nivel i mirë i përgatitjes*	nivel i avancuar
Turqia	faza e hershme	një nivel përgatitjeje	përgatitur mesatarisht	niveli i mirë i përgatitjes	nivel i avancuar

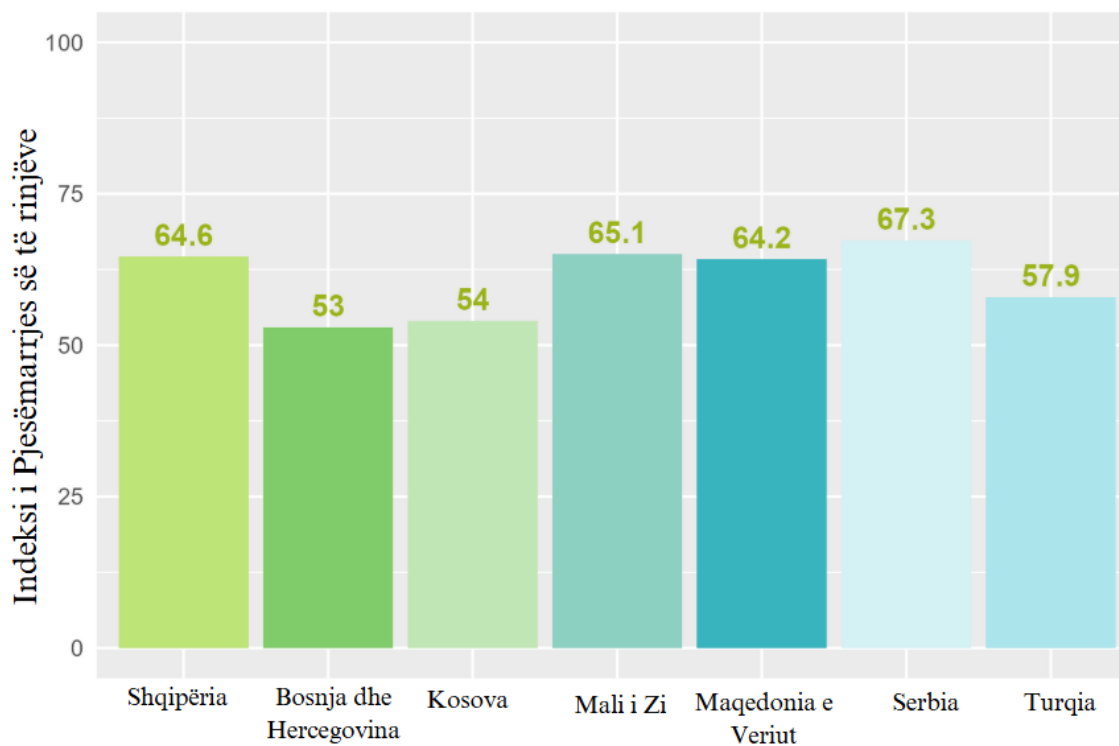
Shënim: Raportet Vjetore të Komisionit Evropian përdorin shkallën e mëposhtme të vlerësimit për të përshkruar gjendjen: faza e hershme, një nivel përgatitjeje, mesatarisht i përgatitur, nivel i mirë i përgatitjes dhe i avancuar. Vlerësimet që kanë marrë vendet në raportet e vitit 2024 janë shënuar me një ngjyrë tjetër.

* Më saktësisht, u vlerësua se Maqedonia e Veriut dhe Serbia kanë një nivel të moderuar dhe të mirë të përgatitjes.

Serbia ka bërë përparim të mirë në rekomandimet e vitit të kaluar; ka pasur disa përparime në Shqipëri, Kosovë, Maqedoninë e Veriut, Malin e Zi dhe Turqi, dhe ka pasur përparim të kufizuar në Bosnje dhe Hercegovinë. Statistikat sociale, të cilat janë relevante për këtë raport, në përgjithësi janë vlerësuar mirë. Shumica e vendeve kryejnë rregullisht anketa të të ardhurave dhe kushteve të jetesës dhe anketa të fuqisë punëtore.

Kapitulli 3 – Indeksi i pjesëmarrjes së të rinjve

Indeksi i pjesëmarrjes së të rinjve është përgatitur në bazë të treguesve të pjesëmarrjes ekonomike, sociale dhe politike. Për ta bërë indeksin të krahasueshëm ndërmjet vendeve, për llogaritjen e indeksit janë përdorur vetëm ata tregues me të dhëna të disponueshme nga të gjitha vendet. Lista e plotë e treguesve gjendet në Aneksin 1.

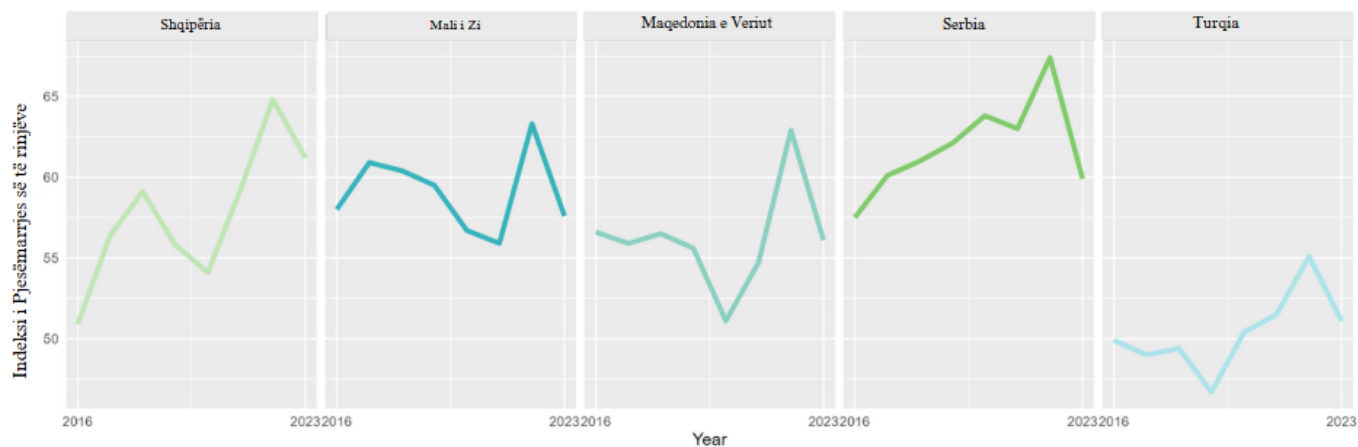

Indeksi i këtij viti llogaritet për herë të parë për Bosnje dhe Hercegovinë, dhe Kosovën, përveç pesë vendeve tashmë pjesëmarrëse. Megjithatë, për shkak të mungesës së të dhënave për pjesëmarrjen sociale, një shënim i rëndësishëm metodologjik është se vlerat e IPR-së për këto dy vende janë llogaritur vetëm në bazë të përfshirjes ekonomike dhe politike, ndërsa për vendet e tjera, indeksi i pjesëmarrjes sociale ishte gjithashtu pjesë e përllogaritjes.

Cilat janë përfundimet kryesore të edicionit të ri të Indeksit të Pjesëmarrjes Rinore:

- ⇒ Ekziston një ndryshim thelbësor midis situatave aktuale në shtatë vendet pjesëmarrëse dhe vlerës së synuar prej 100.
- ⇒ Vendet e Ballkanit Perëndimor dhe Turqia janë kryesisht të ngjashme për sa i përket pjesëmarrjes së të rinjve. Këto vende përballen me sfida të vazhdueshme në angazhimin e të rinjve në fusha politike, ekonomike dhe sociale. Megjithatë, ndërkohë që provat e konfirmojnë këtë prirje, sfidat specifike që përjetojnë të rinjtë shpesh ndryshojnë. Vlera e IPR-së për Bosnje dhe Hercegovinë, Kosovën dhe Turqinë tregon se të rinjtë në këtë vend përballen me disa sfida shtesë.

Për shkak të ndryshimeve në metodologji dhe përfshirjes së indeksit të pjesëmarrjes sociale në vitin 2021, është e pamundur të krahasohen vlerat e indeksit të pjesëmarrjes së të rinjve ndër vite. Kjo mund të bëhet vetëm nëse gjatë llogaritjes së indeksit të pjesëmarrjes së të rinjve merret parasysh indeksi politik dhe ekonomik, pasi ato mund të llogariten për periudhën 2016–2021. Megjithatë, këta dy tregues nuk japin një pasqyrë të plotë gjatë interpretimit të të dhënave.

Analiza e këtyre të dhënave zbulon tendenca të ndryshme në pjesëmarrjen e të rinjve në rajon ndër vite. Ndërsa disa raste tregojnë shenja përmirësimi, vlerat e IPR-së janë luhatur kryesisht pa ndryshime thelbësore. Për interpretimin e mëtejshëm të këtyre tendencave, nevojitet një pasqyrë se si vlerat e treguesve specifike kanë ndryshuar gjatë viteve.

Në tre kapitujt në vijim, do të shqyrtojmë tre dimensionet e pjesëmarrjes së të rinjve: politik, ekonomik dhe social. Në tre kapitujt në vijim do të trajtohet më në detaje një nga dimensionet e pjesëmarrjes së të rinjve. Pas diskutimit të të dhënave më të fundit për secilin aspekt të pjesëmarrjes, do të prezantohen rekomandimet për përmirësimin e pjesëmarrjes së të rinjve.

Indeksi i Pjesëmarrjes së të Rinjve 2023

Kapitulli 4 – Një vështrim më nga afër i pjesëmarrjes politike të të rinjve

Të rinjtë mbeten më pak të përfaqësuar në proceset formale politike të rajonit.

Fakte dhe shifra kryesore mbi pjesëmarrjen politike të të rinjve

Pjesëmarrja politike e të rinjve ka treguar pak përmirësim gjatë tetë viteve të fundit. Vlerat e indeksit të pjesëmarrjes politike në 2023 varionin nga rreth 26 në Turqi në 48 në Shqipëri, që është larg objektivit prej 100. Ka pasur disa dëshmi të progresit ndër vite në Shqipëri, ndërsa situata është kryesisht në stanjacion në Turqi dhe madje po përkeqësohet në Mal të Zi dhe Maqedoninë e Veriut.

Të rinjtë janë ende shumë pak të përfaqësuar në jetën politike në të gjitha vendet. Në vitin 2023, të rinjtë përbënin midis 0% të deputetëve në Bosnje dhe Hercegovinë dhe pak më pak se 5% në Mal të Zi. Nuk kishte ministra në Qeveri dhe pothuajse asnjë zëvendësministër dhe kryetar bashkie nën të tridhjetat në asnjë nga vendet.

Shumica e ministrive dhe parlamenteve përdorin mjete online për të informuar publikun, ndërsa bashkitë ngecin. Hulumtimi në zyrë tregon se përdorimi i mjeteve online nga bashkitë në nivel lokal duhet të përmirësohet ndjeshëm në Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë dhe Serbi.

Strukturat rinore u krijuan në shkallë kombëtare në Shqipëri, Kosovë, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi, por nuk ishte kështu në Turqi dhe Mal të Zi.

Sa i përket nivelit lokal, **përqindja e bashkive me struktura aktive rinore (bazuar në faqet e tyre të internetit dhe faqet e rrjeteve sociale) ishte rreth 60%** në shumicën e vendeve dhe vetëm 31% dhe 21% në Maqedoninë e Veriut dhe në Kosovë, respektivisht. Kjo mungesë paraqet një pengesë të rëndësishme për pjesëmarrjen e të rinjve. Vetëm në Shqipëri pothuajse të gjitha bashkitë kanë krijuar struktura rinore.

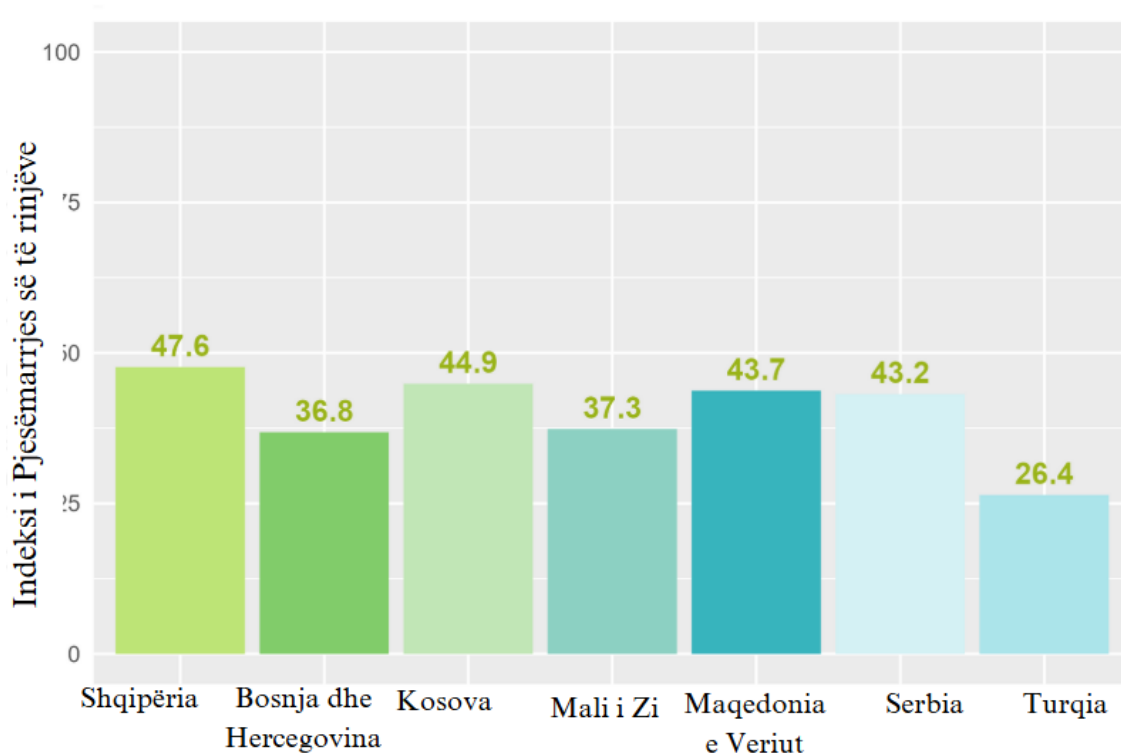
Indeksi i Pjesëmarrjes Politike

Indeksi i Pjesëmarrjes Politike përfshin treguesit e pjesëmarrjes politike që janë mbledhur në të gjitha vendet:

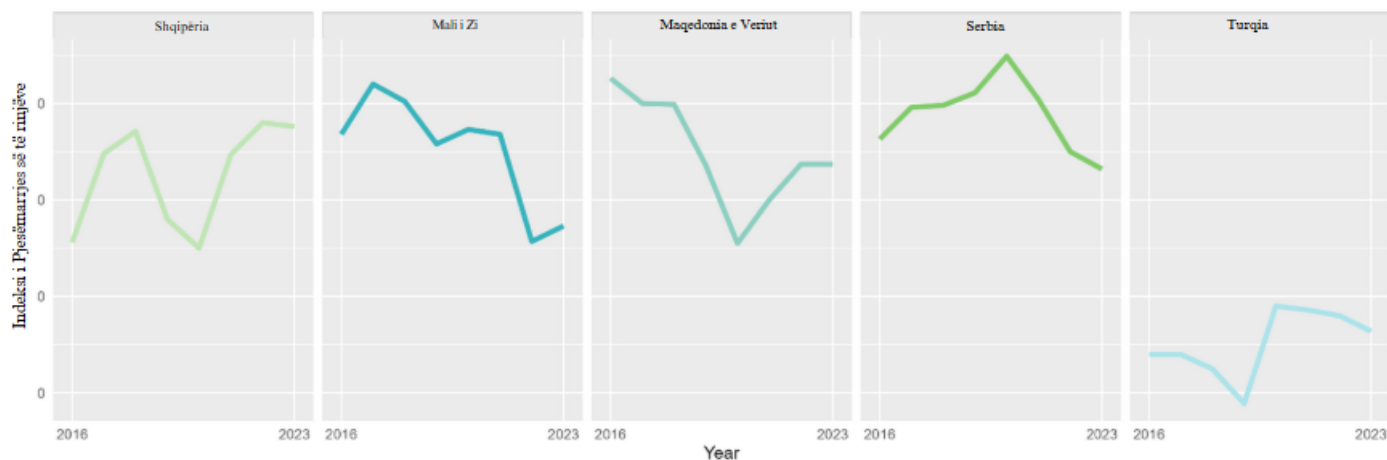
- Përfaqësimi i të rinjve në poste të larta politike dhe parlamente;
- ekzistenca e strukturave rinore dhe
- përdorimi i mjeteve online miqësore për të rinjtë nga vendimmarrësit në nivel kombëtar dhe lokal.

Indeksi i Pjesëmarrjes Politike kombinon të dhënat për këto aspekte të ndryshme në një numër. Analizat e vlerave të indeksit të vitit 2023 tregojnë se:

- ⇒ Përfshirja politike e të rinjve në të gjitha kombet pjesëmarrëse mbetet dukshëm e ulët, me vlerën më të lartë të indeksit të regjistruar që arrin vetëm 48 – larg objektivit prej 100.
- ⇒ Gjendja e pjesëmarrjes politike në Turqi është veçanërisht shqetësuese në krahasim me vendet e tjera për shkak të numrit të ulët të të rinjve në poste politike, mungesës së strukturës rinore në nivel kombëtar dhe përqindjes shumë të ulët të komunave me struktura të ngritura rinore.

Çfarë tendencash mund të vëzhgojmë nëse shikojmë vlerën e këtij indeksi ndër vite?

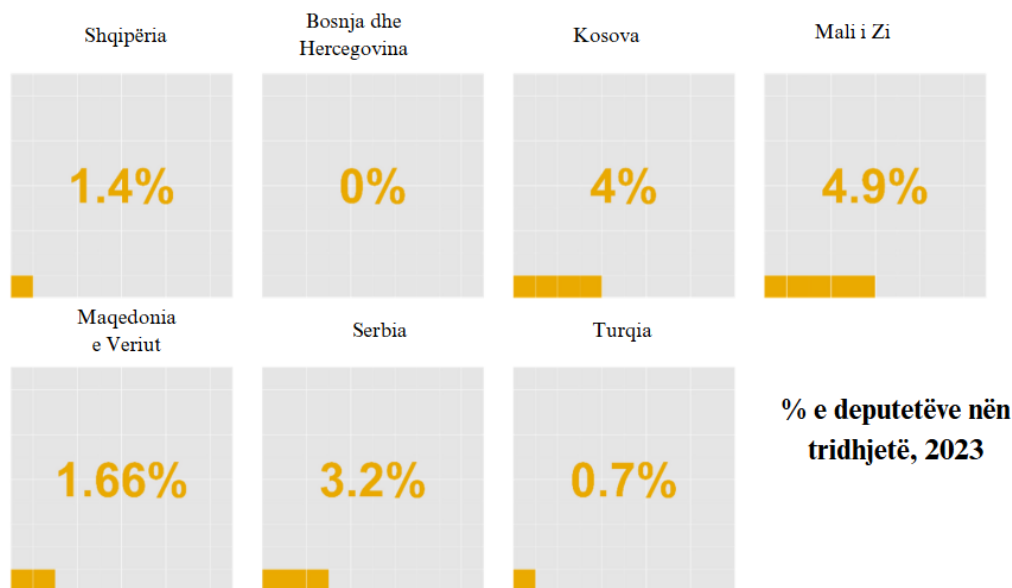
Duket se në të gjitha vendet, mundësitë për pjesëmarrje politike kanë ndryshuar gjatë viteve. Në disa vende, ka pasur një periudhë rënieje në krahasim me vitin 2016, e ndjekur nga një periudhë përmirësimi (i tillë është rasti në Maqedoninë e Veriut), ndërsa, në të tjera, situata është e kundërt – progresi u pasua nga stanjacioni ose rënia (për shembull në Mal të Zi ose Turqi). Në përgjithësi, kur krahasojmë situatën në vitin 2023 me 2016, mund të konkludojmë se ka pasur disa prova të progresit ndër vite në Shqipëri, ndërsa situata është kryesisht në stanjacion në Serbi dhe Turqi dhe madje po përkeqësohet në Mal të Zi dhe Maqedoninë e Veriut (edhe pse duke gjykuar nga të dhënat e mbledhura situata ka filluar të përmirësohet në tre vitet e fundit).

Vlerat e indeksit sugjerojnë se asnjë vend nuk po i afrohet objektivit të synuar. Vëzhgimi i vlerave të indeksit zbulon tendenca të rëndësishme që kërkojnë të dhëna shtesë për të kuptuar këto modele. Në tekstin e mëposhtëm do të detajojmë të gjithë treguesit që kanë të bëjnë me pjesëmarrjen politike të të rinjve.

Të rinjtë vazhdojnë të jenë shumë pak të përfaqësuar në parlamente dhe poste të tjera politike.

Në vitin 2023, të rinjtë përbënin midis 0% të deputetëve në Bosnje dhe Hercegovinë dhe rreth 4.9% në Mal të Zi. Kjo do të thotë, edhe pse të rinjtë (15–29) përbëjnë ndërmjet 16% të popullsisë së përgjithshme në Serbi dhe 23% në Turqi, ata përbëjnë më pak se 5% të anëtarëve të parlamentit në rajon, gjë që i bën ata një nga grupet më pak të përfaqësuar në parlamente.

Edhe pse situata në nivel global është e ngjashme, përqindja mesatare e deputetëve nën moshën 30 vjeç është 2.8%, disa vende arrijnë t'i bëjnë parlamentet e tyre më gjithëpërfshirëse, si Norvegjia, me rreth 14% të deputetëve nën 30 vjeç dhe Gjermania, me rreth 9% të deputetëve të rinj. Duke marrë parasysh këtë, Forumi i Parlamentarëve të Rinj i Unionit Ndërparlamentar, një organizatë globale e parlamenteve kombëtare, vendosi një objektiv prej 15% të deputetëve nën 30 vjeç që do të arrihet deri në vitin 2030. Ky numër është zgjedhur të korrespondojë me proporcionin global të popullsisë nga 20 deri në 29 vjeç, që është 18%. Të gjitha vendet për të cilat është llogaritur IPR-ja janë larg arritjes së këtij qëllimi. Megjithatë, arritja e saj është larg nga e pamundur. Disa vende pjesëmarrëse kanë qenë tashmë shumë më afër arritjes së këtij qëllimi në të kaluarën: deputetët e rinj përbënin 8.3% të të gjithë deputetëve në Maqedoninë e Veriut në 2016 dhe 8.6% të deputetëve në Mal të Zi në 2018.

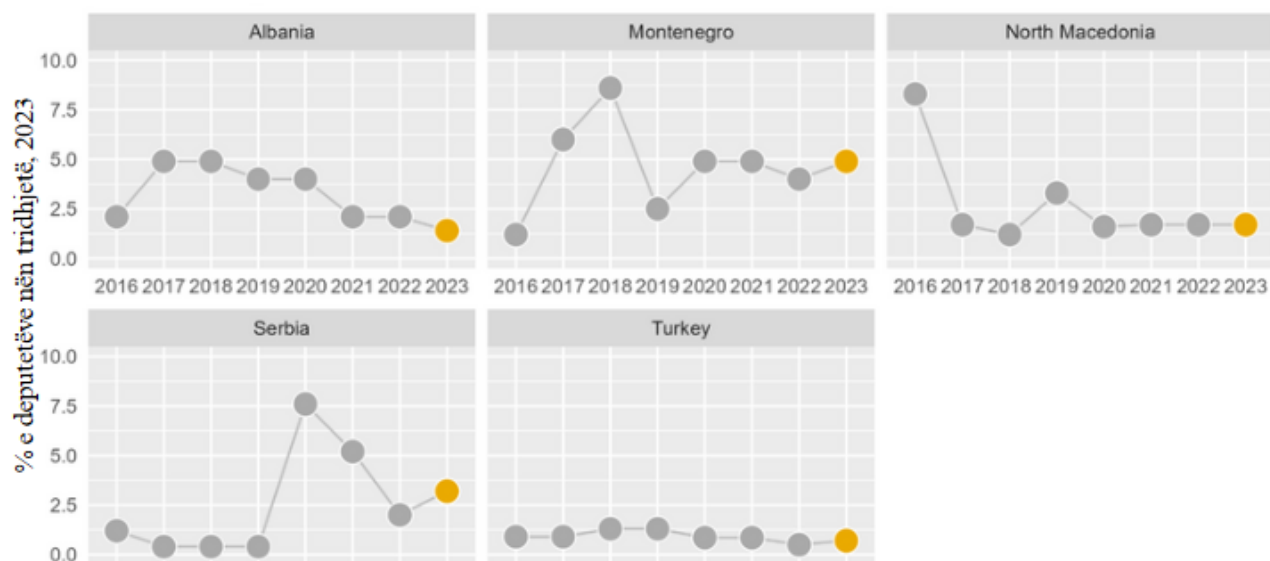
Kur bëhet fjalë për çështjen e balancës gjinore, në shumicën e vendeve, ka një përqindje më të lartë të deputeteve femra (Shqipëri, Turqi dhe Kosovë) ose raporti meshkuj/femra është 50:50 (Mali i Zi dhe Maqedonia e Veriut), dhe në një shtet, deputetët meshkuj tejkalojnë numrin e homologëve të tyre femra (Serbi). Kjo është e kundërta e tendencës së vërejtur në nivel global, ku meshkujt zakonisht janë më shumë se femrat në mesin e parlamentarëve të rinj. Megjithatë, është sfiduese të

interpretohen këto shifra sepse ka një numër minimal të deputetëve nën tridhjetë. Ndërsa këto shifra rriten, vendet duhet të mbajnë ose të miratojnë një raport të ekuilibruar mashkull-femër.

Gjatë tetë viteve të fundit, progresi në rritjen e përqindjes së deputetëve nën tridhjetë ka qenë shumë i ngadaltë dhe në disa raste situata është përkeqësuar ndjeshëm.

Në Maqedoninë e Veriut, përqindja e deputetëve nën tridhjetë vjet ishte rreth 8% në vitin 2016, por që atëherë është ulur ndjeshëm. Në Mal të Zi, shkalla e deputetëve ra në 2.5% në 2019, por pothuajse u dyfishua nga viti 2020 deri në llogaritjen e fundit. Edhe Shqipëria ka pësuar rënie krahasuar me vitet e mëparshme, kur ky numër ishte rreth 4%, në vetëm 1.5% nga viti 2022. Në Serbi, një rritje e përqindjes së deputetëve nën tridhjetë të regjistruar në 2020 dhe 2021 u pasua me një rënie të mprehtë, nga 7.6% në 2020 në 3.2% në 2023. Nga ana tjetër, në Turqi, kjo përqindje ishte vazhdimisht e ulët gjatë viteve, rreth 1%.

Pjesëmarrja e të rinjve në parlamentet kombëtare

Bazuar në të dhënat e mbledhura, një i ri ka shumë pak gjasa që të bëhet ministër apo kryetar bashkie.

Pozicionet e larta politike – si ministra, zëvendësministra dhe kryetarë bashkie – rrallëherë zihen nga individë nën të tridhjetat. Nuk kishte ministra në qeveri nën të tridhjetat në asnjë nga vendet në nivel kombëtar. Nga të gjitha vendet, zëvendësministra nën 30 ka pasur vetëm në Kosovë dhe kryetarë bashkie nën tridhjetë vetëm në Maqedoninë e Veriut dhe Serbi.

Përqindja * e rinjve në pozita politike në 2023

Treguesit	Shqipëria	Bosnja dhe Hercegovina	Kosova	Mali i Zi	Maqedonia e Veriut	Serbia	Turqia
% e ministrave nën tridhjetë	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)
% e zëvendësministrave nën tridhjetë	0% (asnjë)	0% (asnjë)	3.7%	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)
% e kryetarëve të bashkive nën tridhjetë	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	0% (asnjë)	1.2%	0.6%	0% (asnjë)

Asnjë ministër nuk ishte nën tridhjetë në vendet pjesëmarrëse midis 2016 dhe 2023. Në Maqedoninë e Veriut dhe Turqi, nuk kishte zëvendësministra nën tridhjetë në këtë periudhë. Për më tepër, në tre vitet e fundit, vetëm të rinjtë janë emëruar kryetarë komunash në Serbi dhe Maqedoninë e Veriut, edhe pse në raste të rralla. Përqindja më e lartë e regjistruar e kryebashkiakëve të rinj në çdo vend në pesë vitet e fundit ishte 6% në Shqipëri nga viti 2016 deri në 2018, megjithëse në pesë vitet e fundit kjo përqindje ra në zero.

Mali i Zi dhe turqia vazhdojnë të jenë pa struktura rinore në nivel kombëtar

Mali i Zi dhe Turqia vazhdojnë të mbeten pa struktura rinore në nivel kombëtar. Këshilli i Malit të Zi për Rininë pushoi së ekzistuari në vitin 2022 për shkak të një vonese në përgatitjen dhe miratimin e një Strategjie të re Rinore në Mal të Zi. Strategjia e re u miratua në tetor 2023, duke lënë një boshllëk pa një strukturë rinore funksionale për gati dy vjet. Pa Këshillin për Rininë, dhe me një numër të vogël të këshillave rinore lokale në komuna, ka pasur sfida të rëndësishme në koordinimin dhe harmonizimin e përpjekjeve të ndryshme në lidhje me pjesëmarrjen e të rinjve nëpër sektorë dhe organizata të ndryshme.

Në Turqi, janë bërë përpjekje të konsiderueshme për të krijuar një këshill të pavarur rinor; megjithatë, kjo ende nuk është arritur. Qeveria nuk njeht një këshill kombëtar rinor të cilit i është dhënë statusi i anëtarit vëzhgues nga Forumi Rinor Evropian në 2019.

Shteti	Ekzistenca e strukturave rinore (këshilla/parlamente/sindikata) në nivel kombëtar	Ekzistenca e strukturave rinore (këshilla/parlamente/sindikata) në nivel lokal (në %)
Shqipëria	✓	98%
Kosova	✓	65%
Serbia	✓	64%
Bosnja dhe Hercegovina	✓	60%
Mali i Zi	✗	60%
Maqedonia e Veriut	✓	31%
Turqia	✗	21%

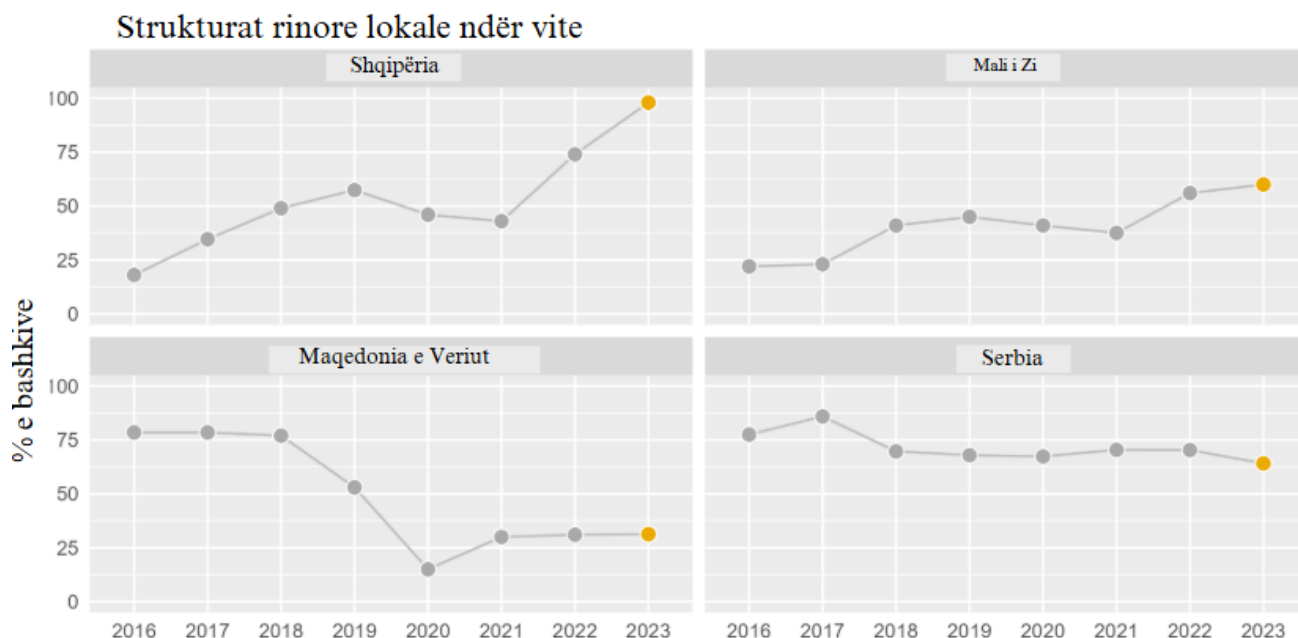
* Shënim: Sipas Kushtetutës së Bosnje-Hercegovinës, kompetencat operationale tek të rinjtë janë në nivelet e entitetit (FBiH dhe RS) dhe në rrethin Brcko të Bosnje-Hercegovinës. Kjo është arsyeja pse nuk ka një rregullim ligjor që rregullon çështjen e strukturave rinore në nivel shtetëror (BiH). Në nivelet kompetente në këtë fushë, rregullorja është e qartë dhe e zbatuar në fushën e strukturave komunitare. Në BiH u miratuan tre ligje për të rinjtë për dy njësi (FBiH dhe RS) dhe rrethin Brcko të BiH. Edhe pse nuk ka strukturë rinore në nivel shtetëror, të tria ligjet janë zbatuar në pjesën e formimit të tri organeve ombrellë për rininë, e cila është duke ndjekur Kushtetutën e Bosnje dhe Hercegovinës dhe kompetencat mbi rininë. Prandaj, tregohet se BeH ka krijuar struktura rinore të njohura nga autoritetet, por kjo nuk është e qartë në nivel shtetëror për shkak të juridiksionit.

Strukturat rinore mungojnë në shumë bashki të qarkut.

Për sa i përket nivelit lokal, situata në Shqipëri është përmirësuar ndjeshën ndaj tashmë pothuajse të gjitha bashkitë kanë një strukturë rinore. Ky përmirësim mund t'i atribuohet miratimit të ligjit nr. 75/2019 'Për të rinjtë', sipas të cilit të gjitha bashkitë duhet të krijojnë struktura zyrtare lokale rinore në formën e këshillave rinore vendore. Megjithatë, studiuesit vërejnë se efektiviteti i tyre në përmbushjen e roleve të synuara ndryshon shumë, shpesh i kufizuar nga burimet e pamjaftueshme, kapaciteti i kufizuar ose mungesa e prioritizimit nga autoritetet vendore.

Në shumicën e vendeve të tjera, rreth një e treta e bashkive janë ende pa struktura rinore. Situata është veçanërisht shqetësuese në Maqedoninë e Veriut dhe Turqi, ku një në tre dhe një në katër bashki, përkatësisht, kanë struktura të tilla. Në Maqedoninë e Veriut, strukturat lokale rinore u ulën ndjeshëm në vitin 2020. Situata filloi të përmirësohej në vitin 2021, por në vitin 2022 dhe 2023, nuk pati përparim të mëtejshëm.

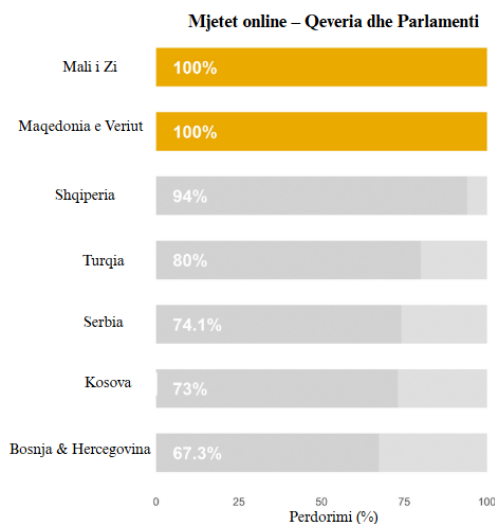
Numri i bashkive të qyteteve me struktura rinore është rritur në Turqi dhe Mal të Zi përkatësisht me rreth 6 dhe 4 pikë përqindje krahasuar me një vit më parë. Serbia pësoi një rënie modeste prej rreth 6 pikë përqindjeje.

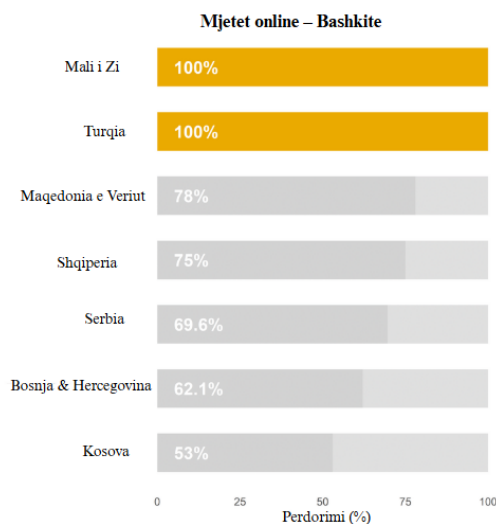
Mjetet online për pjesëmarrje në proceset vendimmarrëse të qeverive, parlamenteve dhe bashkive ende nuk janë përdorur plotësisht.

Rezultatet e hulumtimit në vitin 2023 treguan se në të gjitha vendet, shumica e ministrive dhe parlamenteve përdorin mjete online, si Facebook, Twitter, Instagram, faqet e internetit dhe portalet elektronike. Megjithatë, përdorimi i mjeteve në internet ndryshon midis vendeve. Në Mal të Zi, kjo përqindje ka qenë 100% çdo vit që nga viti 2016 dhe ka ruajtur përdorimin e mjeteve online nga komunat në nivelin më të lartë të mundshëm. Ndërsa Maqedonia e Veriut ruante përdorimin e saj të plotë të mjeteve online në nivel kombëtar, Turqia pa një rënie prej 20 pikësh. Kosova, Bosnja dhe Hercegovina dhe Serbia mbeten prapa vendeve të tjera në përdorimin lokal të mjeteve online.

Përdorimi i mjeteve online – Qeveria dhe Parlamenti

Përdorimi i mjeteve online – Bashkitë

Youth Participation Index 2023

Kapitulli 5 – Një vështrim më nga afër i pjesëmarrjes ekonomike të të rinjve

Të rinjtë vazhdojnë të luftojnë me sfidat e vazhdueshme të punësimit të parë në vitet e mëparshme, ku shumë prej tyre përjetojnë papunësi afatgjatë dhe një pjesë e konsiderueshme e tyre nuk punojnë dhe as nuk janë regjistruar në arsim apo trajnim.

Faktet dhe shifrat kryesore mbi pjesëmarrjen ekonomike të të rinjve

Gjendja e pjesëmarrjes ekonomike në të gjitha vendet e përfshira mbetet shqetësuese. Vlera më e lartë e regjistruar e këtij indeksi në vitin 2023 ishte 78, dukshëm më e ulët se vlera e synuar prej 100. Vlerat e indeksit të pjesëmarrjes ekonomike në vitin 2023 varionin nga rreth 63 në Kosovë deri në 78 në Mal të Zi. Bazuar në të dhënat e mbledhura, duket se pas një periudhe stagnimi apo rënieje të vlerave të treguesve të pozicionit të të rinjve në tregun e punës me fillimin e pandemisë në vitin 2020, nuk ka pasur përkeqësim të mëtijshëm të dukshëm.

Në shumicën e vendeve pjesëmarrëse, një në katër të rinj nuk është as i punësuar, as i arsimuar dhe as i trajnuar. Në Kosovë pothuajse 38% e të rinjve janë në këtë situatë. Gratë e reja më shpesh e gjejnë veten në këtë situatë. Diferenca është veçanërisht e dukshme në Turkiye, e cila arrin në pothuajse 20 pikë përqindjeje.

Çështja e papunësisë së të rinjve mbetet një sfidë e ngutshme, megjithëse ka pasur disa përparime kohët e fundit. Shkalla më e lartë e papunësisë tek të rinjtë e regjistruar në vendet pjesëmarrëse ishte në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Maqedoninë e Veriut, ku kjo normë ishte rreth 23%. Shumë të rinj kanë qenë të papunë për më shumë se 12 muaj.

Pak të rinj, veçanërisht gratë e reja, zgjedhin vetëpunësimin. Në vitin 2023, Shqipëria kishte përqindjen më të lartë të vetëpunësimit të të rinjtë (15.1%), ndërsa Kosova më të ulët (4.8%). Të dhënat për të rinjtë që aplikojnë për mbështetje shtetërore për vetëpunësim nuk janë ende lehtësisht të aksesueshme.

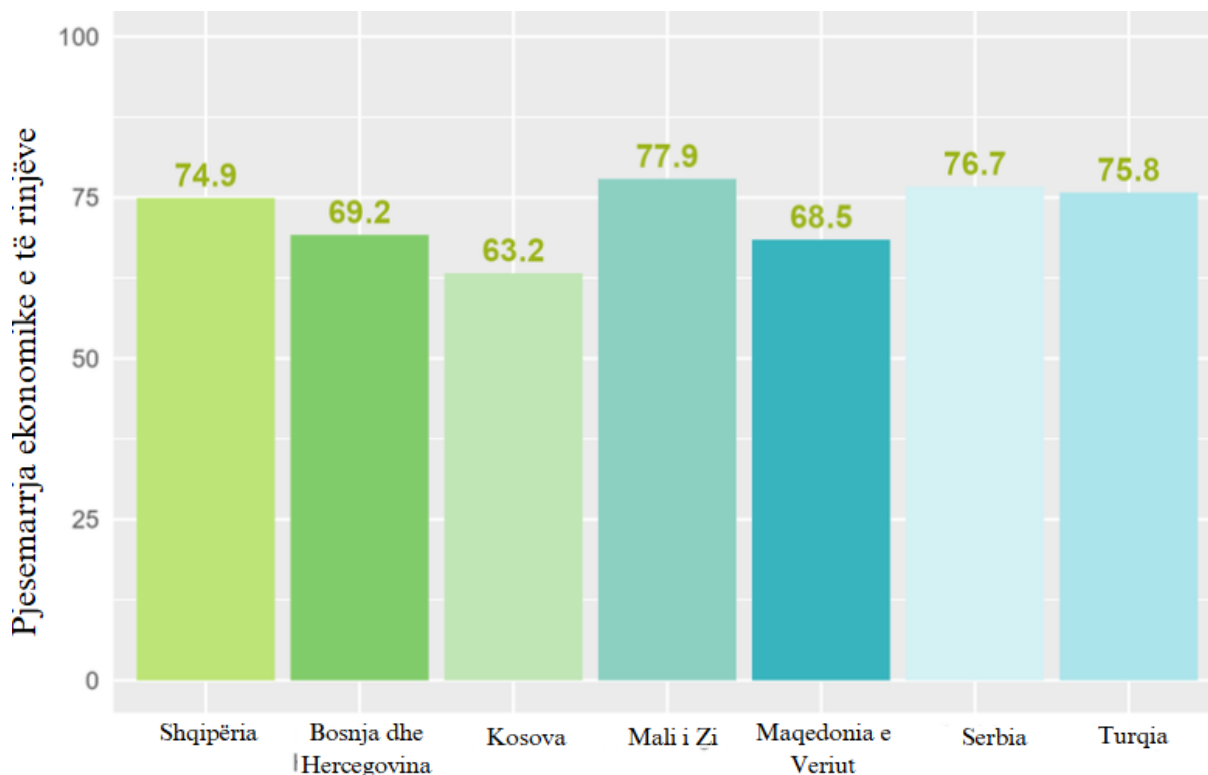
Indeksi i Pjesëmarrjes Ekonomike

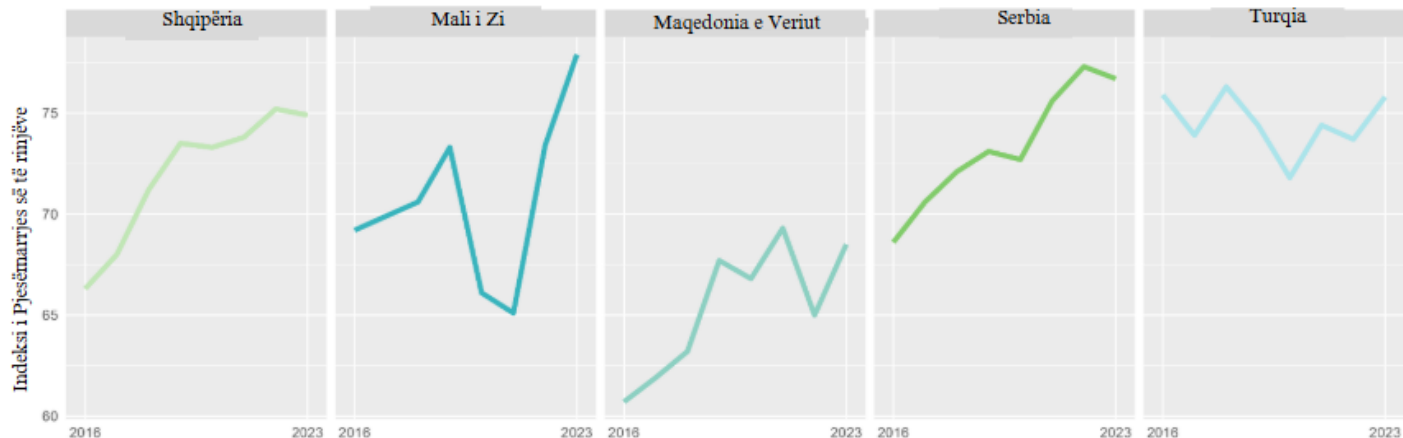
Indeksi i pjesëmarrjes ekonomike përmbledh informacionin mbi disa tregues të përfshirjes së të rinjve në tregun e punës:

- Shkalla NEET,
- pjesëmarrja e të rinjve në fuqinë punëtore dhe shkallën e punësimit, dhe
- papunësia afatshkurtër dhe afatgjatë tek të rinjtë.

Vlerat e indeksit të pjesëmarrjes ekonomike në vitin 2023 çojnë në dy përfundime kryesore:

- ⇒ Ngjashëm me pjesëmarrjen politike, angazhimi ekonomik i të rinjve në të gjitha vendet pjesëmarrëse ende mbetet prapa potencialit të tij. Vlera më e lartë e regjistruar e indeksit ishte afër 78, duke rënë poshtë objektivit të dëshiruar prej 100.
- ⇒ Nga të dhënat e mbledhura, duket se pjesëmarrja ekonomike e të rinjve tregon një model relativisht të qëndrueshëm në të gjithë Shqipërinë, Malin e Zi, Serbinë dhe Turqinë. Situata duket të jetë pak më shqetësuese në Bosnje dhe Hercegovinë, Kosovë dhe Maqedoninë e Veriut, duke shfaqur normat më të larta të papunësisë NEET dhe të rinjve në mesin e të gjitha vendeve pjesëmarrëse.

Kur shikojmë ndryshimet në tetë vitet e fundit, situata ka ardhur në përmirësim të vazhdueshëm në Shqipëri dhe Serbi, por ka mbetur e pandryshuar në Turqi. Maqedonia e Veriut ka parë një përmirësim të dukshëm gjatë viteve; megjithatë, situata mori një rënie në vitin 2022 dhe ende nuk është rikuperuar. Pjesëmarrja ekonomike e të rinjve është përkeqësuar ndjeshëm gjatë pandemisë në Mal të Zi, por që atëherë është përmirësuar në mënyrë dramatike.

Për një vështrim më të thellë të këtyre vlerave të indeksit, teksti i mëposhtëm do të japë një analizë të detajuar të treguesve që lidhen me aspektin ekonomik të pjesëmarrjes së të rinjve.

Një pasqyrë e treguesve ekonomikë tregon përmirësim në krahasim me vitet e mëparshme, megjithatë sfidat e theksuara vazhdojnë.

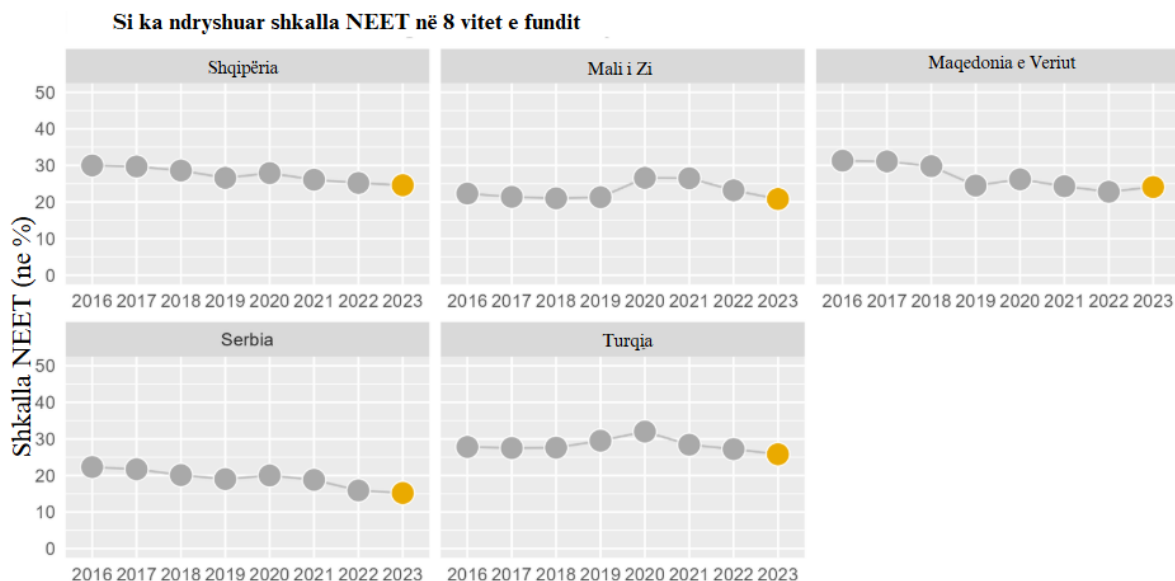
Në vendet që morën pjesë në IPR në vitin 2016 – Shqipëria, Mali i Zi, Maqedonia e Veriut, Serbia dhe Turqia – ka pasur disa përparime në pjesëmarrjen ekonomike të të rinjve. Megjithatë, disa zona kanë probleme të vazhdueshme, të tilla si një përqindje e lartë e të rinjve që nuk marrin pjesë as në punësim, as në arsim apo trajnim dhe një përqindje e konsiderueshme e të rinjve të papunë, shumë prej të cilëve kanë qenë të papunë për më shumë se 12 muaj. Në vendet që iu bashkuan IPR-së në vitin 2023, Bosnja dhe Hercegovina dhe Kosova, çështjet më të rëndësishme duket se janë shkalla e lartë NEET dhe pjesëmarrja e ulët e fuqisë punëtore (veçanërisht për Kosovën), papunësia e lartë e të rinjve dhe punësimi i ulët i të rinjve.

Të dhënat për Treguesit e Pjesëmarrjes Ekonomike për çdo vend në 2023

Treguesit	Shqipëria	Bosnja and Hercegovina	Kosova	Mali i Zi	Maqedonia e Veriut	Serbia	Turqia	EU-27
NEET	24.6%	22.2%	37.6%	20.3%	24.1%	15.2%	25.8%	11.2%
Papunësia e të rinjve	22.2%	23.1%	17.2%	21.2%	24.9%	18.5%	15.5%	11.2%
Papunësia afatgjatë e të rinjve	15.0%	14.4%	11.3%	12.0%	16.9%	5.7%	16.7%	2.4%
Pjesëmarrja në fuqinë punëtore	56.9%	43%	31.4%	59.4%	44.8%	49.3%	55%	56%
Punësimi i të rinjve	44.2%	33.1%	26%	46.8%	33.6%	40.2%	46.4%	49.7%

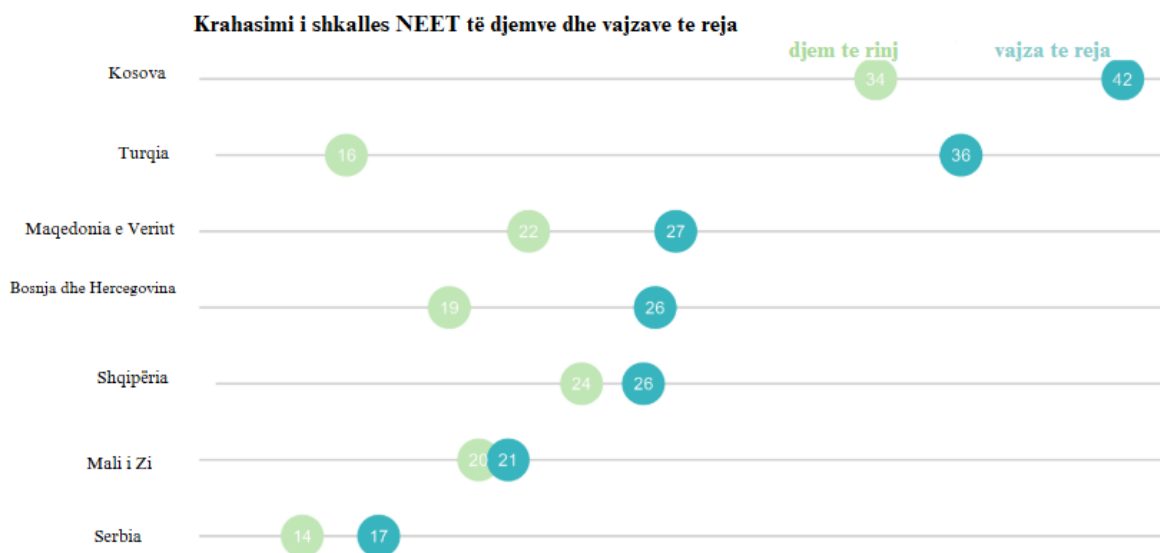
Në shumicën e vendeve, pothuajse një në katër të rinj nuk është as i punësuar dhe as i regjistruar në arsim apo trajnim.

Në pesë vende, shkalla NEET është ndërmjet 20% dhe 25%, me përjashtim të vetëm të Kosovës dhe Serbisë. Kosova ka shkallën më të lartë të NEET me afro 38%, ndërsa Serbia ka më të ulëtin me rreth 15%, duke e bërë atë më afër mesatares së BE-27 prej 11.2%. Megjithatë, të gjitha vendet janë ende larg përmbushjes së objektivit të nivelit të BE-së të vendosur nga Bashkimi Evropian, duke përcaktuar se pjesa e të rinjve në punësim, arsim ose trajnim duhet të jetë më pak se 9% deri në vitin 2030. Të gjitha vendet që marrin pjesë në IPR regjistrojnë vlera të ngjashme me vitin e kaluar.

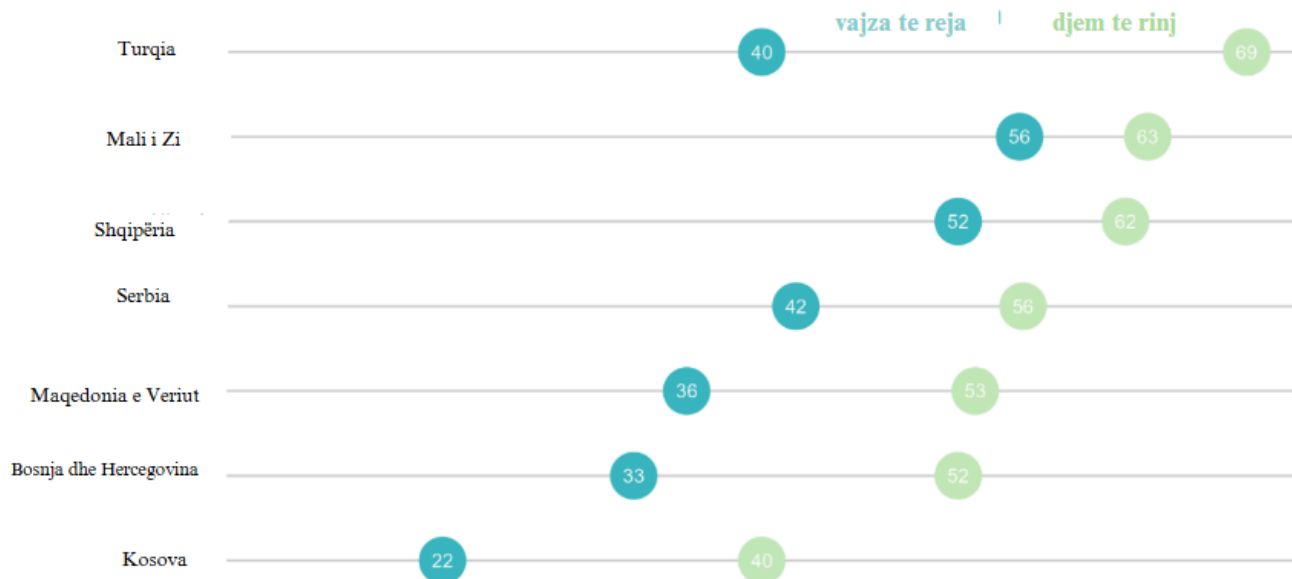

Ekziston një hendek i theksuar gjinor midis të rinjve dhe grave në NEET.

Kur analizohen sipas gjinisë, shumica e vendeve tregojnë një model të qëndrueshëm: shkalla NEET është më e ulët për të rinjtë meshkuj sesa për gratë e reja. Në vitin 2023, kjo ishte e vërtetë për të gjitha vendet. Dallimi është i vogël në disa vende, si Mali i Zi, Shqipëria dhe Serbia. Megjithatë, hendeku është veçanërisht i dukshëm në Turqi, duke arritur në 20 pikë përqindjeje.

Krahasimi i pjesëmarrjes së të rinjve dhe të rejave në fuqinë punëtore

Edhe pse shkalla e papunësisë së të rinjve është ulur në shumicën e vendeve në shtatë vitet e fundit, ajo vazhdon të jetë një problem serioz.

Shkalla më e lartë e papunësisë tek të rinjtë e regjistruar në vendet pjesëmarrëse ishte në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë dhe Maqedoninë e Veriut, ku kjo normë ishte rreth 23%. Ndërsa raportet e mëparshme regjistruan një ulje të shkallës së papunësisë së të rinjve në vitin 2023, kjo ishte e vërtetë vetëm për disa vende (Mali i Zi, Maqedonia e Veriut dhe Turqia). Në Mal të Zi, shkalla e papunësisë është rritur ndjeshëm gjatë pandemisë, por është rikuperuar në vitin 2022 dhe ka vazhduar të përmirësohet në vitin 2023 (nga 32.5% në 2021 në 25.4% në 2022 dhe 21.2% në 2023). Megjithatë, në disa vende ka pasur rritje të papunësisë tek të rinjtë, si Serbia (1.4 pikë përqind) dhe Shqipëria (1.5 pikë përqind). Megjithatë, duhet theksuar se edhe kur ka progres në uljen e papunësisë së të rinjve, kjo nuk do të thotë domosdoshmërisht se të rinjtë punësohen në punë cilësore. Për shembull, studiuesit kanë vërejtur se praktikantët e pasigurta dhe afatshkurtra të punës në Turqi janë të zakonshme tek të rinjtë.

Në vitin 2023, normat e punësimit të të rinjve varionin nga vetëm 26% në Kosovë në afër 47% në Mal të Zi. Në Mal të Zi, shkalla e punësimit të të rinjve është rritur me një vit më parë (41% në 2022); në të gjitha vendet e tjera, ajo ka mbetur gjerësisht e ngjashme.

Disa vende përjetojnë dallime të theksuara në normat e papunësisë

Shkalla e papunësisë ishte më e lartë për gratë e reja sesa për burrat e rinj në shumicën e vendeve, me dallimin më të lartë të vërejtur në Kosovë (8.6 pikë përqindje). Tendenca e kundërt u regjistrua në

midis të rinjve dhe të rejave

Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut, ku shkalla e papunësisë së të rinjve ishte më e lartë se ajo e të rejave, me diferencën më domethënëse të vërejtur në Shqipëri (3 pikë përqindje).

Shumë të rinj në rajon mbeten të papunë për më shumë se 12 muaj, gjë që mund t'i vërë në rrezik për t'u marginalizuar në tregun e punës.

Papunësia afatgjatë mbetet e lartë në shumicën e vendeve, duke filluar nga 11.3% në Kosovë në 16.9% në Maqedoninë e Veriut, me përjashtim të Serbisë me 6%. Maqedonia e Veriut pati një rënie të ndjeshme nga 37.9% në 2022 në 16.9% në 2023, ndërsa Shqipëria pati një rritje prej 2.5%.

Dallimet gjinore në normat e papunësisë afatgjatë ndryshojnë midis vendeve:

- Norma më të larta tek të rinjtë në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut.
- Norma më të larta në mesin e femrave të reja në Bosnje dhe Hercegovinë, Kosovë dhe Turqi, ku Turqia tregon hendekun më të madh (11 pikë përqindje).
- Mali i Zi dhe Serbia raportuan norma të ngjashme për të rinjtë dhe të rejtat.

Ndryshimet e habitshme në normat e aktivitetit midis të rinjve dhe të rejave vazhdojnë me kalimin e viteve.

Normat e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore varionin nga rreth 31% në Kosovë në 59% në Mal të Zi, më e lartë se mesatarja e BE-27. Shumica e vendeve raportojnë përqindje të ngjashme pjesëmarrjeje krahasuar me një vit më parë, ku Shqipëria dhe Turqia tregojnë një rritje të lehtë, ndërsa Serbia dhe Maqedonia e Veriut pësojnë një rënie të lehtë.

Ngjashëm me vitet e mëparshme, boshllëqe të konsiderueshme gjinore vazhdojnë në të gjitha vendet. Të rinjtë kanë më shumë gjasa të jenë aktivë në tregun e punës sesa të rejtat. Hendeku më i rëndësishëm gjinor ishte në Turqi (ku shkalla e aktivitetit për të rinjtë ishte 29 pikë përqindje mbi atë për gratë), e ndjekur nga Maqedonia e Veriut, Bosnja dhe Hercegovina dhe Kosova, të cilat kishin një diferencë prej rreth 20 pikë përqindjeje.

Vetëpunësimi nuk është ende zgjedhja më e shpeshtë, veçanërisht për gratë e reja.

Në vitin 2023, Shqipëria kishte përqindjen më të lartë të vetëpunësimit të të rinjtë (15.1%), ndërsa Kosova më të ulët (4.8%). Në disa vende, ka pasur një përmirësim në normat e vetëpunësimit në krahasim me një vit më parë, Mali i Zi dhe Turqia, ndërsa të tjera pësuan stanjacion ose rënie të lehtë. Hendeku gjinor është gjithashtu i dukshëm tek të rinjtë e vetëpunësuar. Të rinjtë në të gjitha vendet, përveç Serbisë, kishin shumë më shumë gjasa të vetëpunësoheshin sesa gratë e reja. Hendeku më i theksuar gjinor është vërejtur në

Shqipëri dhe Kosovë, ku shkalla e vetëpunësimit për të rinjtë ishte 6 pikë përqindje mbi atë të grave.

Krahasimi i dallimeve në vetëpunësimin e të rinjve dhe të rejave

Të dhënat mbi përqindjet e suksesit për të rinjtë që aplikojnë për subvencione shtetërore janë kryesisht të padisponueshme.

Kur bëhet fjalë për përqindjen e të rinjve që kanë marrë subvencione për të filluar biznesin e tyre në mesin e të gjithë aplikantëve nga institucionet shtetërore, në Serbi, afërsisht 1 në 3 aplikantë (32.1%) dhe në Maqedoninë e Veriut, 1 në 4 aplikantë (24.4%) ishin të suksesshëm në aplikimin për mbështetjen shtetërore. Situata ka qenë në thelb e pandryshuar në krahasim me një vit më parë. Në shumicën e vendeve, marrja e të dhënave për këtë tregues ishte gjithashtu e pamundur.

Youth Participation Index 2023

Kapitulli 6 – Një vështrim më nga afër i pjesëmarrjes sociale të të rinjve

Pjesëmarrja sociale e të rinjve në rajon është një shqetësim, i dëshmuar nga një në katër të rinj që janë në rrezik të varfërisë dhe një numër i konsiderueshëm i të rinjve në burgje.

Fakte dhe shifra kryesore mbi pjesëmarrjen sociale të të rinjve

Indeksi më i lartë i regjistruar është 82, ende nën objektivin e dëshiruar prej 100. Bazuar në të dhënat e mbledhura, pjesëmarrja sociale e të rinjve është e ngjashme në Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi, ndërsa situata është disi më shqetësuese në Turqi dhe Shqipëri. Duhet theksuar se ka ende sfida të rëndësishme në marrjen e të dhënave në lidhje me pjesëmarrjen sociale të të rinjve.

Shumë të rinj janë në rrezik të varfërisë. Në Serbi në vitin 2023, kjo normë ishte 19,2%, ndërsa në Turqi dhe Mal të Zi, kjo normë ishte përkatësisht 20,9% dhe 23%. Përqindje të ngjashme janë regjistruar në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut në vitet e mëparshme. Nga numri i përgjithshëm i personave që marrin mbështetje financiare në Sistemin e Mbrojtjes Sociale, 11% ishin të rinj në Mal të Zi, 15% në Serbi, 19% në Shqipëri dhe pothuajse 28% në Maqedoninë e Veriut. Në Turqi, të dhënat në lidhje me këtë aspekt të pjesëmarrjes sociale duhet të bëhen të disponueshme.

Përafërsisht një e treta e njerëzve në burgje janë të rinj në shumicën e vendeve pjesëmarrëse. Ekziston një pabarazi e konsiderueshme gjinore, ku shumica dërrmuese e të rinjve në burgje janë të rinj.

Shkalla e braktisjes së arsimit të mesëm nuk nxjerr në pah shqetësime të dukshme që kërkojnë vëmendje, ndoshta për shkak të metodologjisë së përdorur për llogaritjen e këtij treguesi. **Largimi i hershëm i shkollës mbetet një çështje e rëndësishme në Shqipëri dhe Turqi.** Në vitin 2023, ngjashëm me vitet e mëparshme, **shkalla e përfundimit të arsimit të lartë në shumicën e vendeve ishte nën 20%.** Në mesin e njerëzve të moshës 30-34 vjeç, rreth 30% (Shqipëri dhe Bosnjë dhe Hercegovinë) dhe rreth 39% (të gjitha vendet e tjera) të popullsisë kishin përfunduar të paktën një nivel të arsimit të lartë.

Indeksi i Pjesëmarrjes Sociale të të rinjve

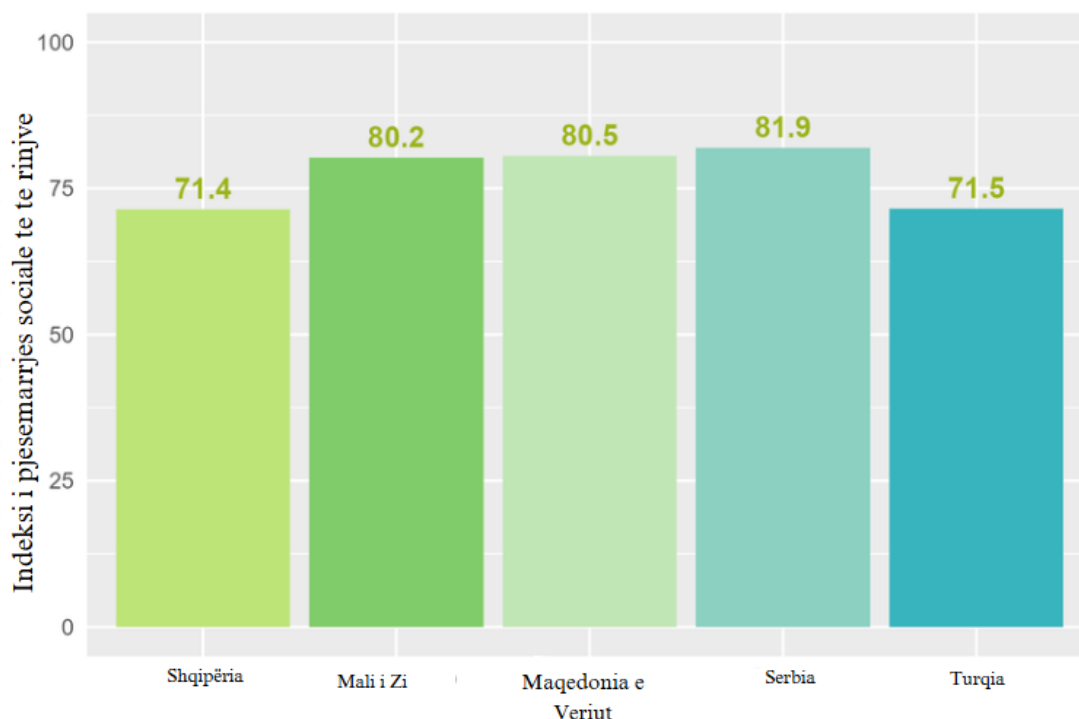
Treguesit që janë përfshirë në llogaritjen e Indeksit të Pjesëmarrjes Sociale janë:

- ⇒ Shkalla e rrezikut nga varfëria (pjesa e të rinjve me të ardhura të disponueshme të barasvlershme (pas transferimit social) nën pragun e rrezikut nga varfëria);
- ⇒ përqindja e të rinjve në burgje,
- ⇒ përqindja e braktisjes së hershme të arsimit dhe trajnimit për personat e moshës 18-24 vjeç,
- ⇒ përqindja e popullsisë së moshës 30–34 vjeç me nivel arsimor të lartë dhe
- ⇒ shkalla e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin formal dhe joformal (4 javët e fundit).

Këtë vit, Indeksi nuk mund të llogaritet për Bosnjën, Hercegovinën dhe Kosovën për shkak të mungesës së vlerave përkatësisht për 2 dhe 4 nga 5 tregues.

Bazuar në gjetjet nga Indeksi i Pjesëmarrjes Sociale, bëhen të dukshme tre përfundime kryesore:

- ⇒ Ngjashëm me pjesëmarrjen politike dhe ekonomike, përfshirja sociale e të rinjve në të gjitha vendet pjesëmarrëse ende nuk e ka arritur potencialin e saj të plotë. Vlera më e lartë e regjistruar e indeksit ishte 82, e cila bie nën objektivin e synuar prej 100.
- ⇒ Statusi i pjesëmarrjes sociale të të rinjve shfaq një model të krahasueshëm në Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi. Megjithatë, situata duket relativisht më shqetësuese në Turqi dhe Shqipëri. Kjo është kryesisht për shkak të përqindjes më të lartë të të braktisurve të hershëm të shkollës, përqindjes më të lartë të të burgosurve nën 30 vjeç sesa në vendet e tjera dhe shkallës më të ulët të pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin formal dhe joformal.
- ⇒ Vlerat e Indeksit të Pjesëmarrjes Sociale janë të ngjashme me vitin e kaluar, kryesisht për shkak të mungesës së të dhënave të përditësuara në këtë fushë.

Për të kuptuar vlerat e këtij indeksi, duhet të shohim më në detaje treguesit e dimensionit social të pjesëmarrjes së të rinjve dhe vlerat e tyre.

Në shumicën e vendeve, afërsisht një në pesë të rinj janë në rrezik të varfërisë.

Në Serbi, përqindja e të rinjve të rrezikuar nga varfëria në vitin 2023 ishte 19.2%, e ngjashme me vitin e kaluar. Kjo normë ishte përkatësisht 20.9% dhe 23% në Turqi dhe Mal të Zi, e ngjashme me një vit më parë.

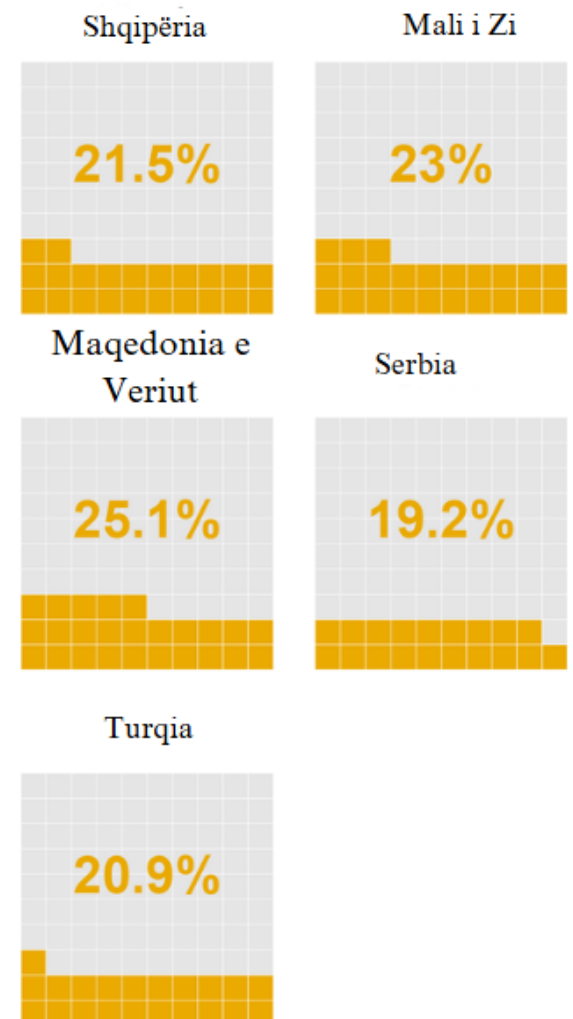
Në vitin 2023, shumica e vendeve arritën të mbledhin të dhëna për numrin e të rinjve që marrin mbështetje financiare në Sistemin e Mbrojtjes Sociale, i cili ka qenë një sfidë në vitet e mëparshme. Nga numri i përgjithshëm i personave që marrin një mbështetje të tillë financiare, 11% ishin të rinj në Mal të Zi, 15% në Serbi, 19% në Shqipëri dhe pothuajse 28% në Maqedoninë e Veriut.

Përqindja më e ulët e përfituesve të rinj në Mal të Zi dhe Serbi ka shumë të ngjarë që nuk sugjeron vulnerabilitetin më të ulët të të rinjve, duke pasur parasysh se rreziku i shkallës së varfërisë është i lartë në këto vende. Megjithëse të dhënat për këtë nuk janë të disponueshme, mund të tregojnë se të rinjtë përballen me pengesa për të pasur një mbështetje të tillë. Një përqindje më e lartë e përfituesve në Shqipëri dhe Maqedoninë e Veriut konfirmon se të rinjtë janë të cenueshëm dhe kanë nevojë për mbështetje. Duhet të theksohet gjithashtu se edhe kur ekziston mbështetja, ajo mund të mos jetë njësoj e aksesueshme për të gjithë të rinjtë. Për shembull, shumë të rinj në Shqipëri, veçanërisht në rajonet rurale, nuk kanë akses në mbështetje kritike.

Më shumë se një e treta e njerëzve në burgje janë të rinj.

Kështu ndodhi në tre vende, përveç Maqedonisë së Veriut dhe Malit të Zi, ku kjo përqindje është disi më e ulët.

% e të rinjve në rrezik varfërie

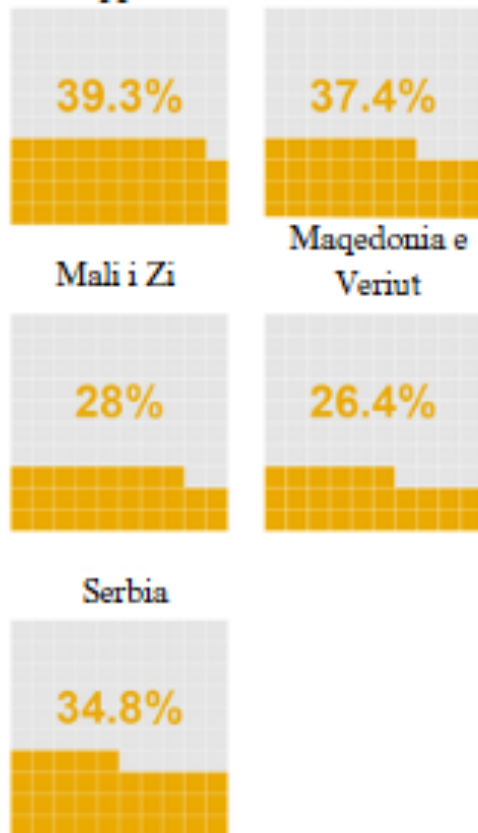

Duke marrë parasysh se përqindja e të rinjve në popullsinë totale është ndërmjet 16% dhe 23% për këto vende, duket se të rinjtë përbëjnë një pjesë më të madhe të popullsisë së burgosur se sa popullsia totale.

Në Bosnje dhe Hercegovinë, të dhënat për këtë tregues nuk janë në juridiksionin e nivelit

kombëtar, por të nivelit të qeverisjes së njësisë dhe nuk ishte e mundur të siguroheshin në asnjë nivel entiteti.

% e të rinjve nën 30 në burgje

Në Turqi, të dhënat për grupmoshën 18-40 vjeç mund të ofrojnë një pamje të përafërt të situatës, megjithëse nuk është e krahasueshme me vendet e tjera. Përqindja e të burgosurve në këtë grupmoshë ishte rreth 50%. Krahasuar me një vit më parë, shumica e vendeve regjistruan vlera të ngjashme.

Ka dallime të mëdha në përqindjen e të rinjve të burgosur në krahasim me të rejtat, me këtë numër më pak se 2% në të gjitha vendet me të dhëna të disponueshme.

Pjesëmarrja e të rinjve në arsimin formal dhe veçanërisht në arsimin joformal duhet të përmirësohet.

Shumica e vendeve nuk kanë një problem domethënës me shkallën e braktisjes së të rinjve nga arsimi i mesëm, siç tregohet nga një shkallë e braktisjes nën 2% në të gjitha vendet për të cilat kishte të dhëna. Duke parë treguesin në lidhje me braktisjen e hershme të shkollës (d.m.th. personat e moshës 18-24 vjeç që kishin përfunduar, në rastin më të mirë, arsimin e mesëm të ulët dhe që nuk ishin të përfshirë në arsimim ose trajnim të mëtejshëm), mund të konkludohet se Bosnja dhe Hercegovina, Maqedonia e Veriut, Mali i Zi dhe Serbia kanë përmbushur tashmë objektivin e nivelit të BE-së, i cili përcakton se përqindja e atyre që largohen herët nga arsimi dhe trajnimi duhet të jetë më pak se 29%, 30%. Megjithatë, në Shqipëri dhe Turqi, përqindja e personave të moshës 18-24 vjeç e larguesve të hershëm nga arsimi

dhe trajnimi ishte midis 17% dhe 20%, duke sinjalizuar se nevojiten më shumë përpjekje për ta zvogëluar atë.

Treguesit	Shqipëria	Bosnja dhe Hercegovina	Mali I Zi	Maqedonia e Veriut	Serbia	Trqia	EU-27
Braktisja e hershme e shkollës (%)	17.5	4.2	3.6	5.7	5.8	19.5	9.5
Popullsia 30–34 me arsim të lartë (%)	32.1	28.2	38.4	39.7%	38.2	39.9	43.9

Shënim: Të dhënat për Bosnje dhe Hercegovinën, Serbinë dhe Turqinë i referohen vitit 2023; për vendet tjera, të dhënat i referohen vitit 2020 ose 2021. Të dhënat nga Kosova nuk ishin të disponueshme në bazën e të dhënave të Eurostat-it. Të dhënat për Shqipërinë për vitin 2021 janë raportuar në faqen zyrtare të Institutit të Statistikave dhe të dhënat për vendet e tjera janë regjistruar në Eurostat.

Më shumë gra të reja regjistrohen dhe përfundojnë arsimin e lartë.

Sa i përket statistikave në lidhje me arsimin e lartë, shkalla e regjistrimit varionte nga vetëm 17.1% në Maqedoninë e Veriut në 61% në Serbi. Megjithëse shumica e vendeve regjistrojnë norma të larta të të rinjve që regjistrohen në arsimin e lartë, përqindja e të rinjve që mbarojnë arsimin e lartë ishte relativisht e ulët, duke arritur në 12.2% në Maqedoninë e Veriut dhe nën 20% në shumicën e vendeve të tjera — më shumë gra të reja u regjistruan dhe përfunduan arsimin e lartë sesa të rinjtë. Hendeku më i madh gjinor në shkallën e regjistrimit u regjistrua në Serbi, ku shkalla e regjistrimit për femrat e reja ishte rreth 23 pikë përqindjeje mbi atë për meshkujt, ndërsa hendeku më i rëndësishëm gjinor në shkallën e përfundimit u regjistrua në Kosovë (21 pikë më i lartë për femrat e reja).

Siç është përmendur në shënimin metodologjik për disponueshmërinë e të dhënave, është e rëndësishme të theksohen disa dallime metodologjike në lidhje me treguesit gjatë interpretimit të shkallës së pjesëmarrjes së të rinjve në arsim. Prandaj, ne shikojmë gjithashtu popullsinë e moshës 30-34 vjeç me nivel të arsimit të lartë. Në mesin e njerëzve të moshës 30–34 vjeç, rreth 30% (Shqipëri dhe Bosnjë dhe Hercegovinë) dhe rreth 39% (të gjitha vendet e tjera) të popullsisë kanë përfunduar të paktën një nivel të arsimit të lartë. Kjo është pak më e ulët se mesatarja e BE-së: pak më shumë se dy të pestat (43.9%) e popullsisë së BE-së kanë një nivel arsimor terciar.

Të dhënat për pjesëmarrjen e të rinjve në arsimin joformal mungojnë kryesisht. Të dhënat ekzistuese tregojnë për një

Vetëm të dhënat e Shqipërisë, Bosnjë dhe Hercegovinës, Serbisë dhe Turqisë ishin të disponueshme kur u hartua ky raport. Rreth 0.3% e të rinjve në Shqipëri, 4.6% në Bosnje dhe Hercegovinë dhe 5.2% në Serbi kanë raportuar se kanë marrë pjesë në arsim dhe trajnim joformal në 4 javët e fundit. Turqia regjistroi përqindjen më të lartë të të rinjve që raportojnë përfshirje në këtë lloj edukimi – 7.2%. Mund të shohim

pjesëmarrje shumë të ulët.

shumë hapësirë për përmirësim nëse i krahasojmë këto norma me mesataren e BE-27 prej 12.3 ose vlerën e regjistruar në Slloveni – 21.4.

Kur shikojmë përqindjet e pjesëmarrjes në arsimin formal dhe joformal në katër javët e fundit, mund të shohim se në vitin 2023, ato varionin nga 39.9% në Turqi dhe 53% në Serbi. Për krahasim, kjo normë në Slloveni është 63%.

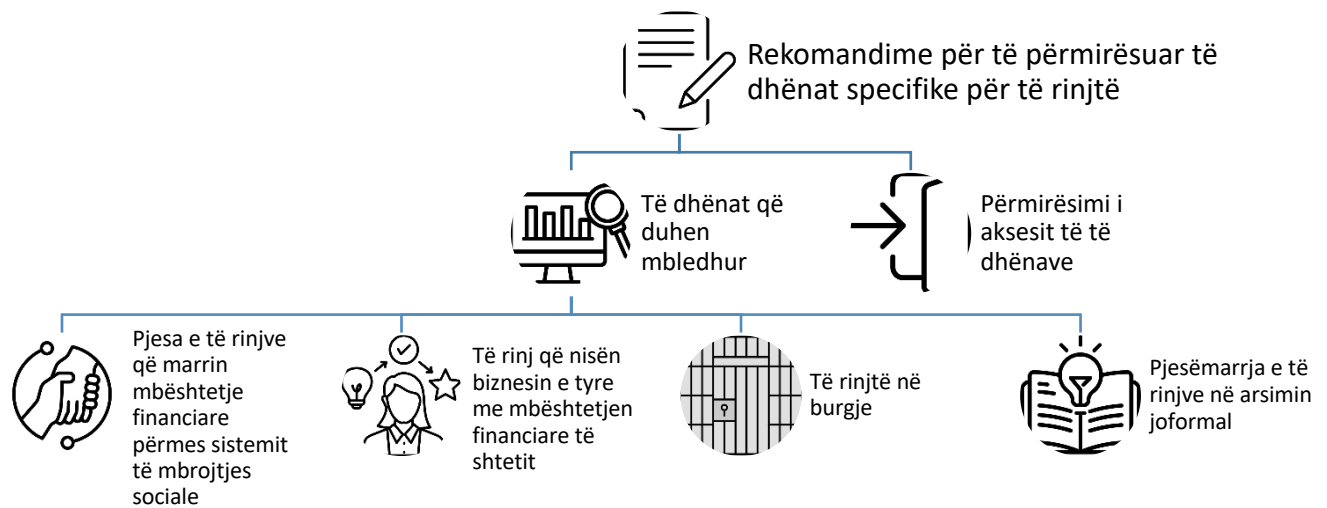
Kapitulli 7 – Krijimi i më shumë hapësirës për pjesëmarrjen e të rinjve – një grup rekomandimesh

Edicioni i tetë i Indeksit të Pjesëmarrjes së të Rinjve tregon qartë se shumë pengesa për pjesëmarrjen e të rinjve mbeten. Megjithatë, është gjithashtu evidente se ka pasur disa përparime të rëndësishme gjatë viteve, të cilat mund t'i atribuohen masave të ndryshme, nga përmirësimi i kuadrit ligjor dhe masave të politikave deri te fushatat ndërgjegjëse. Në tekstin e mëposhtëm, ne do të përshkruajmë dy rekomandime që adresojnë mungesën e të dhënave të ndjeshme ndaj të rinjve dhe mundësive për pjesëmarrjen e të rinjve në rajon. Rrjeti YHWBT shpreson që rekomandimet e YPI-së do të ofrojnë udhëzime për përpjekjet e avokimit të organizatave të shoqërisë civile dhe politikave rinore të informuara me prova.

“Rekomandimi i Këshillit të Evropës për Pjesëmarrjen e Fëmijëve dhe të Rinjve nën 18 vjeç (2012)” thotë se: “Pjesëmarrja ka të bëjë me individët dhe grupet e individëve që kanë të drejtën, mjetet, hapësirën, mundësinë dhe, aty ku është e nevojshme, mbështetjen për të shprehur lirshëm pikëpamjet e tyre, për t'u dëgjuar dhe për të kontribuar në marrjen e vendimeve për çështjet që ndikojnë në moshën e tyre. Rekomandimet e mëposhtme përpiqen të formulojnë se si të krijohet më shumë hapësirë dhe mundësi për pjesëmarrjen e të rinjve.

I Rekomandime në lidhje me mungesën e të dhënave të ndjeshme për të rinjtë

Qasja në të dhëna specifike për të rinjtë është jetike për planifikimin e masave efektive për të përmirësuar pjesëmarrjen e të rinjve. Për momentin, shumë vendeve u mungojnë të dhënat për treguesit përkatës të pjesëmarrjes së të rinjve për vitin 2023, edhe pse koha e shkrimit të këtij raporti është mbi një vit pas përfundimit të tij. Në disa vende, ishte e nevojshme të mbështeteshin në të dhënat e vitit 2020 ose 2021 për treguesit e pjesëmarrjes sociale të të rinjve për shkak të mungesës së të dhënave të përditësuara. Rekomandimet e mëposhtme trajtojnë këto sfida në lidhje me mungesën e të dhënave specifike për të rinjtë, duke përfshirë sugjerime të pazbatuara më parë dhe rekomandime të reja bazuar në ndryshimet e fundit në aksesueshmërinë e të dhënave të vërejtura gjatë periudhës së fundit të monitorimit.

⇒ **Institucionet duhet të fillojnë të mbledhin të dhëna të ndjeshme ndaj të rinjve në fushën e pjesëmarrjes ekonomike, sociale dhe politike**

Ndërkohë që është bërë përparim i dukshëm gjatë viteve, mbetet evidente se agjencitë kombëtare të statistikave dhe autoritetet e tjera përkatëse duhet të intensifikojnë përpjekjet e tyre për të mbledhur më shumë të dhëna të fokusuara në mënyrë specifike të të rinjtë. Pasja e statistikave të besueshme dhe transparente është gjithashtu një kërkesë e madhe e BE-së për të gjitha vendet gjatë fazës së para-anëtarësimit dhe parakushtet për një negociatë të suksesshme. Në veçanti, rekomandohet shumë sa vijon:

- ⇒ Të dhënat në lidhje me përqindjen e të rinjve që marrin mbështetje financiare përmes sistemit të mbrojtjes sociale krahasuar me numrin total të personave që marrin këtë lloj mbështetje duhet të monitorohen dhe raportohen rregullisht:
 - 1) Ministria ose institucioni tjetër kombëtar përgjegjës për të dhënat për përfituesit brenda sistemit të mbrojtjes sociale në Bosnje, Hercegovinë dhe Turqi duhet të zërthejë të dhënat sipas moshës dhe të fillojë të analizojë numrin e të rinjve që marrin mbështetje financiare.
 - 2) Në Shqipëri, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi, të dhënat për këtë tregues duhet të prodhohen dhe publikohen rregullisht.
- ⇒ Të dhënat për të rinjtë në rrezik të varfërisë duhet të mblidhen rregullisht, veçanërisht në Bosnje dhe Hercegovinë, Kosovë dhe Maqedoninë e Veriut.
- ⇒ Të dhënat për të rinjtë që kanë filluar bizneset e tyre me mbështetjen financiare të shtetit krahasuar me të gjithë të rinjtë që aplikuan për këtë mbështetje duhet të raportohen rregullisht. Ndërsa vendet miratojnë masa politike për të stimuluar vetëpunësimin, ky tregues do të shërbente si një burim i vlefshëm për të kuptuar shkallën e suksesit të

individëve të rinj kur ata aplikojnë për subvencione. Është e rëndësishme në hartimin e planeve për të përmirësuar sistemin e mbështetjes për sipërmarrësit e rinj.

Rekomandohet që:

- 1) Institucionet e ngarkuara për të ofruar këtë lloj mbështetjeje financiare në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë, Mal të Zi dhe Turqi fillojnë të mbledhin të dhëna për të rinjtë që aplikojnë për subvencione.
 - 2) Në Maqedoninë e Veriut dhe Serbi, të dhënat për këtë tregues duhet të prodhohen dhe publikohen rregullisht.
- ⇒ Të dhënat për të rinjtë në burgje krahasuar me popullsinë totale të të burgosurve duhet të vihen në dispozicion në Bosnje, Hercegovinë dhe Turqi për grupmoshën 15-29 vjeç dhe të jenë të disponueshme në Shqipëri, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut dhe Serbi.
- ⇒ Zyrtat kombëtare të statistikave në Shqipëri, Kosovë, Mal të Zi dhe Maqedoninë e Veriut duhet të mbledhin rregullisht të dhëna për pjesëmarrjen e të rinjve në arsimin dhe trajnimin joformal.

Institucionet që mbledhin këto të dhëna duhet gjithashtu të sigurojnë që ato të ndahen sipas gjinisë, grupmoshave dhe variablave të tjerë përkatës. Të rinjtë nuk përfaqësojnë një grup homogjen dhe të dhënat e ndara janë thelbësore për të synuar në mënyrë adekuate mbështetjen. Një konsideratë tjetër e rëndësishme është që të dhënat për pjesëmarrjen e të rinjve në nivel lokal duhet të vihen në dispozicion. Për shembull, institucionet e nivelit kombëtar përgjegjës për çështjet rinore duhet të mbledhin të dhëna për strukturat rinore në nivel lokal. Mbledhja e të gjithë treguesve të pjesëmarrjes së të rinjve në këtë nivel do të mundësonte mbështetje më të synuar për komunitet.

⇒ Të dhënat në lidhje me të rinjtë duhet të jenë lehtësisht të aksesueshme

Në përgatitje për Indeksin e Pjesëmarrjes së Rinisë, mungesa e të dhënave publike të ndjeshme ndaj të rinjve nënkuptonte që të dhënat duhej të mbledheshin përmes kërkesave zyrtare drejtuar institucioneve. Në shumë raste nevojiten përpjekje shtesë kërkimore dhe kërkimore për të mbledhur të dhënat e nevojshme. Të dhënat për të rinjtë janë shpesh sfiduese për t'u gjetur në faqet zyrtare të internetit (veçanërisht për grupmoshën 15-29 vjeç) dhe nuk paraqiten në një mënyrë miqësore për të rinjtë. Kjo do të thotë se të rinjtë dhe palët e tjera të interesuara përballen me vështirësi të konsiderueshme në marrjen e statistikave që u nevojiten për të marrë vendime të informuara. Kështu, grupi tjetër i rekomandimeve propozohet për t'i bërë lehtësisht të aksesueshme të dhënat në lidhje me të rinjtë:

- ⇒ Të gjitha zyrtat publike të statistikave duhet t'i kushtojnë një seksion në faqet e tyre të internetit statistikave që kanë të bëjnë me të rinjtë. Kjo do ta bënte më të lehtë për këdo që është i interesuar për të dhëna të ndjeshme ndaj të rinjve, nga politikëbërësit tek organizatat rinore dhe të rinjtë, t'i marrë ato. Kjo dërgon gjithashtu një mesazh të qartë se statistikatat për të rinjtë janë të rëndësishme.

Një shembull i një seksioni që mbledh statistika nga një sërë fushash të tjera për të cilat disponohen të dhëna të ndara sipas moshës mund të gjendet në faqen e internetit të Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/children-youth>.

Ky proces mund të lidhet edhe me monitorimin e arritjes së objektivave të përcaktuara nga Axhenda 2030 për të rinjtë. Shembulli i platformës së vizualizimit të të dhënave "Youth SDG Dashboard" i përdorur për të gjurmuar treguesit e të rinjve nëpër objektiva të ndryshëm mund të gjendet në faqen e internetit: <https://www.un.org/youthenvoy/youth-sdg-dashboard/>.

Në Shqipëri, Instituti Kombëtar i Statistikave (INSTAT) vendos kërkesën për të raportuar tregues të fortë për të rinjtë (mosha 15-29 vjeç), dhe për të arritur këtë, është hartuar një panel kontrolli për të dhënë të dhëna në kohë reale për treguesit socio-demografikë: www.instat.gov.al/en/children-and-youth-official-statistics/.

Një shembull tjetër i praktikës së mirë është baza e të dhënave e disponueshme në Entin Statistikor të Republikës së Serbisë (<https://data.stat.gov.rs/>). Baza e të dhënave tregon të dhëna për treguesit që lidhen me tregun për grupmosha të ndryshme të të rinjve.

- ⇒ □ Publikimi i grupeve të të dhënave të marra nëpërmjet studimeve kërkimore të mbështetura publikisht që përfshijnë të rinjtë në një format të hapur, si të dhëna të hapura, duhet të inkurajohet fuqimisht nga institucionet kombëtare. Kjo është e rëndësishme pasi i lejon studiuesit të eksplorojnë të dhënat e disponueshme dhe të kryejnë analiza dytësore. Vetë të rinjtë mund të inkurajohen të kryejnë kërkime për të rinjtë duke përdorur këto grupe të dhënash dhe të marrin pjesë në krijimin e politikave rinore të informuara nga të dhënat.

Një shembull i përdorimit të të dhënave për të kuptuar më mirë situatën dhe për të informuar vendimet e politikave është publikimi i statistikave vjetore të drejtësisë për të rinjtë për Anglinë dhe Uellsin: <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2021-to-2022>. Të dhënat paraqiten qartë dhe joformalisht në formate të shumta, duke përfshirë infografikë. Të dhënat e hapura janë vënë në dispozicion.

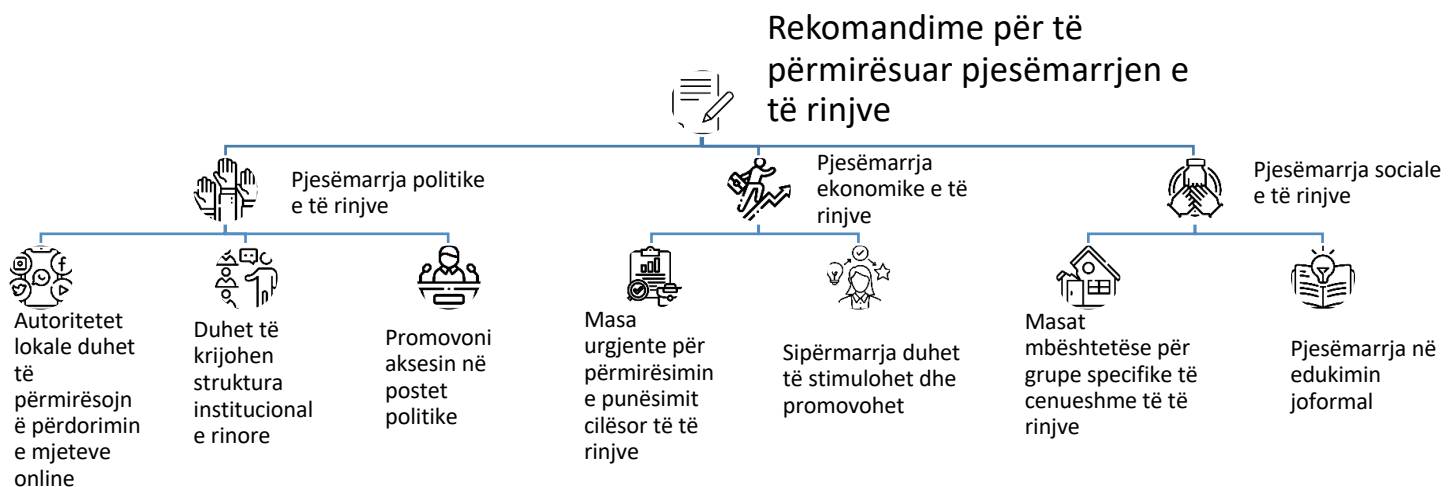
- ⇒ Mosha e të gjithë deputetëve duhet të jetë e disponueshme në faqet e internetit dhe numri i deputetëve nën tridhjetë duhet të komunikohet qartë. Faqet e internetit duhet të përditësohen rregullisht.

Një shembull pozitiv i paraqitjes së të dhënave për deputetët e rinj, të ndara sipas gjinisë dhe partive të ndryshme, mund të gjendet në adresën e mëposhtme: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7483/>

Një shembull tjetër është paraqitja e fakteve dhe shifrave për anëtarët e Parlamentit Evropian: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20190705STO56305/facts-and-figures-the-european-parliament-s-2024-2029-term>

II Rekomandime për adresimin e nivelit të ulët të pjesëmarrjes së të rinjve

Pjesëmarrja e të rinjve ka rëndësi dhe çështja e hapësirës së kufizuar për pjesëmarrjen e të rinjve vazhdon të jetë një problem madhor me të cilin përballlet jo vetëm rajoni i Ballkanit Perëndimor dhe Turqia, por edhe nga demokracitë moderne në BE. Bazuar në rezultatet e YPI-së, duhet të përmirësohen mundësitë për të rinjtë për të marrë pjesë në procesin e vendimmarrjes në vendet e Ballkanit Perëndimor dhe Turqisë.

⇒ Rekomandime në lidhje me pjesëmarrjen politike të të rinjve

Qeveritë, parlamentet, partitë politike dhe organizatat rinore në rajon duhet të aplikojnë strategji për të përmirësuar aksesin e të rinjve në postet politike.

Të rinjtë mbeten shumë të nënpërfaqësuar në parlamentet kombëtare dhe pozita të tjera politike si kryetarë bashkie, zëvendësministra apo ministra. Situata në lidhje me përfaqësimin e tyre në jetën politike ka mbetur e njëjtë ndër vite, duke krijuar domosdoshmëri për veprime urgjente. Sipas raportit për pjesëmarrjen globale të të rinjve në parlamente, përmirësimi i përfaqësimit të të rinjve mund (në kontekste demokratike) të forcojë legjitimitetin e parlamentit, të arrijë një drejtësi më të madhe në aksesin në vendimmarrje politike, të kontribuojë në një politikëbërje më të mirë dhe potencialisht të ndihmojë të rinjtë e painteresuar për politikën që t'u besojnë sërish institucioneve politike. Qeveritë, parlamentet, partitë politike dhe organizatat rinore duhet të miratojnë strategji për të rritur numrin e të rinjve në poste politike, veçanërisht numrin e deputetëve, të cilat mund të përfshijnë sa vijon:

- ⇒ ndërgjegjësimi për rëndësinë e pjesëmarrjes së të rinjve në politikë;
- ⇒ futja e kuotave për të rinjtë, pra rezervimi i vendeve në parlament për të siguruar praninë e të rinjve;
- ⇒ krijimi i grupeve të rinore në parlamentet kombëtare për të promovuar çështjet rinore në politikat publike.

Megjithatë, duhet theksuar se një sfidë e rëndësishme në pjesëmarrjen politike të të rinjve mund të jetë gjithashtu mungesa e vazhdueshme e besimit nga të rinjtë në institucionet politike, perceptimet e korrupsionit, transparenca e kufizuar, joefikasiteti dhe mungesa e perceptuar e reagimit ndaj shqetësimeve specifike të të rinjve. Në kontekstet politike të karakterizuara nga mungesa e demokracisë, të rinjtë mund të mos zgjedhin pozicione politike, por forma jointitucionale të angazhimit politik. Kështu, një kontekst politik mbështetës dhe transparent është thelbësor për përmirësimin e aksesit të të rinjve në postet politike. Meqenëse disa vende janë para zgjedhjeve në periudhën e ardhshme, kjo është një mundësi për të avokuar për praninë më të theksuar të të rinjve në postet politike.

Strukturat institucionale rinore (këshillat/parlamentet/sindikatat) që sigurojnë pjesëmarrjen e të rinjve në vendimmarrje duhet të krijohen në Turqi dhe Mal të Zi në nivel kombëtar dhe në një numër më të konsiderueshëm komunash në të gjitha vendet pjesëmarrëse.

Pavarësisht përpjekjeve të konsiderueshme, Turqia ende nuk ka zhvilluar mekanizma për përfshirjen e të rinjve në procesin e vendimmarrjes në nivel kombëtar në formën e strukturave rinore, dhe ky proces është vonuar ndjeshëm në Mal të Zi. Shembujt e vendeve të tjera pjesëmarrëse që kanë krijuar këtë mekanizëm tregojnë se kjo mund të arrihet, kështu që organizatat rinore duhet të vazhdojnë përpjekjet e tyre avokuese.

Në të njëjtën kohë, shumë bashki nuk kanë struktura aktive rinore (bazuar në faqet e tyre të internetit dhe faqet e rrjeteve sociale). Edhe në ato vende me struktura të ngritura rinore, është e nevojshme të sigurohet që ato të funksionojnë në mënyrë adekuate. Është thelbësore të avokohet për mundësinë për të ndërtuar këshilla rinore, parlamente dhe sindikata për të siguruar pjesëmarrjen e të rinjve në procesin e vendimmarrjes në nivel kombëtar dhe lokal. Për më tepër, mund të jetë e dobishme për organizatat rinore që:

- ⇒ avokojnë për ndryshime në kuadrin ligjor duke e bërë të detyrueshme për bashkitë krijimin e strukturave rinore;
- ⇒ avokojnë që strukturat rinore lokale të miratojnë strategji të qarta për të kryer punën e tyre;
- ⇒ Rritja e bashkëpunimit të bashkive për krijimin e këtyre strukturave;
- ⇒ përgatit burimet dhe mjetet përkatëse, duke përfshirë një rishikim të praktikave më të mira për të lehtësuar dhe unifikuar mënyrën e organizimit të këtyre strukturave dhe funksionimin e tyre në të gjitha bashkitë;
- ⇒ caktoni një linjë buxhetore specifike dhe të konsiderueshme për programet dhe iniciativat që lidhen me rininë;
- ⇒ siguron përfaqësimin e të rinjve nga grupet vulnerabël në struktura të tilla;
- ⇒ avokoni për vlerësime të rregullta dhe mekanizma monitorues për të gjurmuar performancën dhe ndikimin e këtyre strukturave rinore.

Rekomandime në lidhje me pjesëmarrjen ekonomike të të rinjve

Masat urgjente për uljen e papunësisë tek të rinjtë dhe numrin e të rinjve pa punë ose jashtë arsimit duhet të zbatohen në të gjitha vendet. Dallimet gjinore në këtë fushë duhet të adresohen.

Situata në lidhje me treguesit e pozitës së të rinjve në tregun e punës nuk ka ndryshuar dukshëm; edhe pse ka disa dëshmi të progresit në disa vende, situata në rajon është ende shqetësuese dhe mbetet prapa shumë vendeve të tjera të BE-së:

- ⇒ Edhe pse në shumicën e vendeve, pas një periudhe stagnimi apo rënijeje të vlerës së treguesve të pozitës së të rinjve në tregun e punës me fillimin e pandemisë në vitin 2020, nuk ka pasur përkeqësim të mëtejshëm të ndjeshëm, institucionet publike duhet të zbatojnë masa të tilla si përmirësimi i politikave aktive të tregut të punës dhe programet e trajnimit dhe rikualifikimit. Garancia për të rinjtë, të cilën shumë vende të rajonit po e pilotojnë, nëse zbatohet në mënyrë adekuate, mund t'i japë një përgjigje niveleve të larta të të rinjve jashtë arsimit dhe punësimit. Është e rëndësishme të sigurohet që ky program të arrijë në mënyrë efektive tek të rinjtë që kanë nevojë dhe që zbatimi dhe ndikimi i tij të monitorohen dhe vlerësohen me kujdes. Duhet gjithashtu të sigurohet që të rinjtë të kenë akses në punë dhe punë cilësore.
- ⇒ Vazhdojnë dallimet e rëndësishme gjinore në tregun e punës, veçanërisht në lidhje me normat e aktivitetit, të cilat duhet të adresohen, veçanërisht në Turqi, ku dallimet janë më të theksuara, dhe në vende të tjera.

Në të gjitha vendet, mund të rekomandohet që:

- ⇒ të shfrytëzojë përfitimet e bashkëpunimit ndërmjet institucioneve publike dhe organizatave rinore, të cilat mund të kontribuojnë në arritjen e të rinjve në situata vulnerabël dhe shkëmbimin e informacionit mbi masat ekzistuese;
- ⇒ përfshirja e të rinjve dhe organizatave rinore në krijimin dhe vlerësimin e këtyre masave.

Sipërmarrja e të rinjve që zgjedhin këtë mundësi karriere, veçanërisht të grave të reja, duhet të stimulohet dhe promovohet duke ofruar asistencë dhe mbështetje (financiare) adekuate dhe të vazhdueshme (administrative, ligjore, teknike, mentorimi).

Të dhënat për sipërmarrjen rinore sugjerojnë se një numër relativisht i vogël të rinjsh zgjedhin vetëpunësimin si opsion dhe se atyre që e preferojnë atë mund t'u mungojë mbështetja e duhur. Ky ishte rasti me disa vende në raportin e këtij viti. Megjithatë, është gjithashtu shqetësues fakti se të dhënat për përqindjen e të rinjve që kanë marrë subvencione për të filluar biznesin e tyre në mesin e të gjithë aplikantëve mund të ishin marrë vetëm në dy vende. Si për të gjitha çështjet e tjera, është e nevojshme të kemi të dhëna cilësore për të planifikuar masat adekuate. Në përgatitjen e përgjigjeve të politikave në lidhje me sipërmarrjen rinore, vëmendje e veçantë duhet t'u kushtohet grave të reja pasi ato zgjedhin të vetëpunësohen shumë më pak se të rinjtë.

⇒ Rekomandime në lidhje me pjesëmarrjen sociale të të rinjve

Pjesëmarrja e të rinjve në arsimin dhe trajnimin joformal duhet të inkurajohet dhe duhet të trajtohet braktisja e hershme e shkollës në Shqipëri, Kosovë dhe Turqi.

Angazhimi i të rinjve në arsimin dhe trajnimin joformal është veçanërisht i pamjaftueshëm, duke kërkuar vëmendje nga politikat përkatëse rinore në çdo vend. Shumë organizata të shoqërisë civile ofrojnë në mënyrë aktive këtë formë edukimi, e cila mund të ofrojë njohuri të vlefshme për masat potenciale efektive të politikave.

Megjithëse situata në lidhje me braktisjen e hershme të shkollës nuk është e rëndë në shumicën e vendeve pjesëmarrëse, ky nuk është rasti me Shqipërinë, Kosovën dhe Turqinë, të cilat duhet të njihen përmes politikave rinore. Edhe pse braktisja e arsimit të mesëm dhe përqindja e braktisjes së hershme të shkollës nuk është e lartë në vendet e tjera, kjo ende duhet të adresohet. Të rinjtë nga grupet vulnerabël janë zakonisht në rrezik shumë më të madh për të mos përfunduar arsimin fillor dhe të mesëm. Qasja në arsimin terciar duhet gjithashtu të përmirësohet, dhe të rinjtë, në veçanti, duhet të mbështeten në zgjedhjen e vazhdimin të arsimit të tyre në këtë nivel.

Institucionet publike duhet të kryejnë kërkime për të zhvilluar masa të reja mbështetëse për grupe specifike të cënueshme.

Numri alarmant i të rinjve të rrezikuar nga varfëria çon në përfundimin se është e nevojshme të përmirësohet sa më shpejt gjendja e të rinjve në pozita vulnerabël. Në secilin prej vendeve, një numër i konsiderueshëm i të rinjve janë në rrezik të varfërisë. Në të njëjtën kohë, informacioni për të rinjtë në lidhje me mirëqenien sociale mungon në shumicën e vendeve, duke e bërë të vështirë kuptimin e plotë të situatës. Shumë të rinj janë të burgosur, gjë që duhet të çojë në pyetjen nëse mund të ishin zbatuar masa të tjera alternative. Autoritetet publike në Shqipëri, Bosnjë dhe Hercegovinë, Kosovë, Mal të Zi, Maqedoninë e Veriut, Serbi dhe Turqi duhet të kryejnë studime kërkimore për të kuptuar më mirë situatën e këtij grupi vulnerabël të të rinjve, faktorët që kontribuojnë në këtë situatë dhe masat e politikave që mund të jenë efektive. Mund të rekomandohet që studiuesit e rinj të kryejnë këtë hulumtim të angazhuar përmes thirrjes publike.

Në varësi të rezultateve të hulumtimit, masat e nevojshme mund të përfshijnë ndihmën për strehim, përmirësimin e aksesit në mbështetje financiare nga sistemet e mbrojtjes sociale, shërbimet e këshillimit, kujdesin shëndetësor të përbalueshëm, arsimin dhe programet e punësimit. Fushatat e ndërgjegjësimit publik dhe dialogët e politikave duhet të ndihmojnë në normalizimin e diskutimeve mbi varfërinë e të rinjve dhe të rinjtë në burgje, duke hedhur dritë mbi sfidat me të cilat përballen të rinjtë për t'u integruar në shoqëri.

.

Aneksi 1 Shënime metodologjike

Kur IPR-ja u lançua në vitin 2016, një grup treguesish për përfshirje në Indeksin e parë të Pjesëmarrjes së Rinisë u zgjodh bazuar në një proces analitik që përfshin kërkime të gjera në zyrë dhe konsultime ekspertësh. Me kalimin e viteve, ato kanë ndryshuar pak. Aktualisht janë 25 tregues në tre fusha të pjesëmarrjes së të rinjve në Indeks, me treguesit dhe burimet e renditura në tabelën më poshtë.

Aspekti i pjesëmarrjes së të rinjve	Treguesi i indeksit	Përshkrimi	Burimi
PJESËMARRJA POLITIKE	Ministrat e rinj në Qeveri M/F	Përqindja e ministrave të rinj në qeveri llogaritet si përqindje e ministrave të rinj nën 29 vjeç/numri total i ministrave.	Faqja zyrtare e Qeverisë
	Zëvendësministrat e rinj në qeveri M/F	Përqindja e zëvendësministrave të rinj në qeveri llogaritet si përqindje e zëvendësministrave nën 29/ numri total i zëvendësministrave.	Faqja zyrtare e Qeverisë
	Deputetët e rinj në parlament M/F	Përqindja e deputetëve të rinj në Parlament llogaritet si përqindja e deputetëve nën 29 vjeç /numri total i deputetëve.	Faqja zyrtare e Parlamentit Kombëtar
	Kryetarët e rinj M/F	Përqindja e kryetarëve të rinj llogaritet si përqindje e diplomave nën 29 vjeç /numri total i diplomave.	Komisioni Shtetëror i Zgjedhjeve apo faqet zyrtare të internetit të komunave
	Mjete online për informacion dhe pjesëmarrje në vendimmarrjen e qeverisë dhe parlamentit	Përqindja e ministrave dhe parlamenteve me mjete online për informim dhe pjesëmarrje në vendimmarrje (faqe, faqe në Facebook ose Twitter) / numri i përgjithshëm i ministrave dhe parlamentit.	Rrjetet sociale të Ministrive/Parlamentit
	Mjete online për informim dhe pjesëmarrje në vendimmarrje të komunave	Përqindja e bashkive që kanë mjete online për informim dhe pjesëmarrje në vendimmarrje.	Rrjetet sociale të komunave
	Ekzistenca e strukturës rinore (këshilla/parlamente/ sindikata/zyra) në nivel kombëtar	Sipas raportit të vitit 2023, mjetet online përcaktohen si Facebook, Twitter, Instagram, faqet e internetit dhe e-portale. Deri atëherë, llogariteshin vetëm faqet e internetit, faqet në Facebook dhe Twitter.	Ministria ose institucioni tjetër kombëtar përgjegjës për Rininë
	Ekzistenca e strukturës rinore (këshilla/parlamente/ sindikata/zyra) në nivel lokal	Po/Jo	Bashkitë
PJESËMARRJA EKONOMIKE	Norma NEET	Po/Jo Nëse po – edhe përqindja e bashkive që kanë strukturë rinore (këshillat/parlamentet/sindikatat/zyrat)	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)
	Shkalla e papunësisë tek të rinjtë	Norma NEET është përqindja e popullsisë së moshës 15-29 vjeç e cila nuk është e punësuar dhe e pa përfshirë në arsimim ose trajnim të mëtejshëm.	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)

	Shkalla e papunësisë afatgjatë të të rinjve	Shkalla e papunësisë afatgjatë të të rinjve është përqindja e personave të papunë të moshës 15-29 vjeç për një vit ose më shumë në popullsinë aktive në tregun e punës të së njëjtës moshë.	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)
	Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve	Pjesëmarrja vlerëson numrin e personave të moshës 15-29 vjeç në fuqinë punëtore si përqindje e popullsisë së përgjithshme të së njëjtës moshë.	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)
	Shkalla e punësimit të të rinjve	Numri i personave të punësuar të moshës 15–29 vjeç si përqindje e popullsisë së përgjithshme 15–29.	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)
	Të rinj që nisën bizneset e tyre me mbështetjen financiare të shtetit	Përqindja e personave të moshës 15–29 që kanë marrë subvencione në mesin e atyre që kanë aplikuar.	Institucioni kombëtar përgjegjës për dhënien e subvencioneve.
	Të rinjtë e vetëpunësuar	Përqindja e personave të vetëpunësuar të moshës 15-29 vjeç si përqindje e popullsisë së përgjithshme të vetëpunësuar 15+	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)
PJESËMARRJA SOCIALE	Të rinjtë në rrezik të varfërisë (shkalla e rrezikut nga varfëria	Përqindja e njerëzve të moshës 15-29 vjeç me të ardhura të disponueshme të barazvlefshme (pas transferimit social) nën pragun e rrezikut të varfërisë, i cili është vendosur në 60% të të ardhurave mesatare kombëtare të disponueshme të ekuivalizuara pas transfertave sociale.	Zyra Kombëtare e Statistikave (Anketa e të ardhurave dhe kushteve të jetesës (SILC))
	Të rinjtë në burgje	Numri i personave të moshës 15–29 vjeç në burgje si përqindje e numrit të përgjithshëm të personave në burgje.	Institucioni kombëtar përgjegjës
	Të rinjtë janë pjesë e sistemit të mirëqenies sociale	Numri i personave të moshës 15–29 vjeç që marrin mbështetje financiare në Sistemin e Mbrojtjes Sociale si përqindje e numrit total të personave që marrin këtë mbështetje.	Ministria përgjegjëse për Mirëqenien Sociale
	Braktisja e arsimit të mesëm	Përqindja e nxënësve të regjistruar në arsimin e mesëm si pjesë e numrit të përgjithshëm të studentëve të diplomuar nga arsimi i mesëm	Enti Kombëtar i Statistikave
	Të rinjtë e regjistruar në arsimin e lartë	Përqindja e të rinjve të regjistruar në arsimin e lartë si përqindje e numrit të përgjithshëm të të rinjve	Enti Kombëtar i Statistikave
	Të rinjtë kanë mbaruar arsimin e lartë	Përqindja e të rinjve që kanë mbaruar arsimin e lartë si përqindje e numrit të përgjithshëm të të rinjve të regjistruar	Enti Kombëtar i Statistikave
	Shkalla e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin joformal (4 javët e fundit)	Përqindja e personave të moshës 15 deri në 29 vjeç që kishin marrë pjesë në arsimim ose trajnim joformal në 4 javët e mëparshme.	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)
	Përqindja e larguesve të hershëm nga arsimi dhe trajnimi, personat e moshës 18–24 vjeç	Të larguarit e hershëm janë individë të moshës 18-24 vjeç, të cilët kanë përfunduar, më së shumti, një arsim të mesëm të ulët dhe nuk kanë qenë në arsim ose trajnim të mëtejshëm gjatë katër javëve para anketës së fuqisë punëtore.	Eurostat
	Popullsia e moshës 30-34 vjeç me nivel të arsimit të lartë	Përqindja e popullsisë së moshës 30-34 vjeç që ka përfunduar arsimin universitar ose të ngjashëm me universitetin (të nivelit terciar).	Eurostat
	Shkalla e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin	Përqindja e njerëzve të moshës 15 deri në 29 vjeç që morën pjesë në arsim ose trajnim formal ose joformal në 4 javët e fundit.	Enti Kombëtar i Statistikave (Anketa e Fuqisë Punëtore)

	formal dhe joformal (4 javët e fundit)	
--	---	--

Gjatë interpretimit të të dhënave, duhet të merren parasysh udhëzimet metodologjike të mëposhtme:

- 1) 1) Ky raport ndjek metodologjinë e vendosur në edicionin 2021 të YPI, kështu që rezultatet nuk janë të krahasueshme me botimet e mëparshme.
- 2) 2) Të dhënat për përdorimin e mjeteve online për informim dhe pjesëmarrje në vendimmarrjen komunale dhe ekzistencën e strukturave rinore (këshilla/parlamente/sindikata/zyra) në nivel lokal në Turqi janë mbledhur në një kampion komunash, ndryshe nga vendet e tjera, ku janë mbledhur për të gjitha bashkitë.
- 3) 3) Të dhënat për treguesit e mëposhtëm nuk ishin të disponueshme për vitin 2023. Kështu, vlerat e regjistruara në vitin 2021 ose 2020 janë përdorur në përlllogaritjen e indekseve: përqindja e larguesve të hershëm nga arsimi dhe trajnimi, popullsia e moshës 30-34 vjeç me nivel të arsimit të lartë dhe përqindja e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin formal dhe informal për Shqipërinë, Malin e Zi dhe Maqedoninë e Veriut; të dhëna për shkallën e varfërisë në rrezik për Shqipërinë dhe Maqedoninë e Veriut.
- 4) 4) Treguesit për të rinjtë që kanë filluar biznesin e tyre me mbështetjen financiare të shtetit dhe të rinjtë e vetëpunësuar nuk janë përdorur në llogaritjen e Indeksit për shkak të një sasive të madhe të të dhënave që mungojnë dhe metodologjive të ndryshme në mbledhjen e të dhënave.
- 5) 5) Treguesit për të rinjtë brenda sistemit të mbrojtjes sociale, braktisjen e arsimit të mesëm, të rinjtë e regjistruar në arsimin terciar, të rinjtë që kanë mbaruar arsimin terciar dhe shkallën e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin joformal (4 javët e fundit) nuk janë përdorur në llogaritjen e Indeksit për shkak të sasisë së madhe të të dhënave që mungojnë dhe metodologjive të ndryshme në mbledhjen e të dhënave.
- 6) 6) Indeksi i Pjesëmarrjes Ekonomike për 2016-2020 përdori të njëjtat vlera të synuara si vlera e indeksit në 2021-2023. Vlerat e synuara bazohen në të dhënat e mbledhura nga Eurostat në vitin 2021. Duhet theksuar se nga viti 2021 e në vazhdim ka hyrë në fuqi metodologjia e re e AFP-së së Bashkimit Evropian, që do të thotë se të dhënat e viteve të mëparshme nuk janë plotësisht të krahasueshme me të dhënat e mbledhura nga viti 2021.
- 7) 7) Këtë vit, Indeksi i Pjesëmarrjes Sociale nuk mund të llogaritet për Bosnje-Hercegovinën dhe Kosovën për shkak të mungesës së vlerave përkatësisht për 2 dhe 4 nga 5 tregues. Në Bosnje dhe Hercegovinë, mungonin të dhënat për treguesit e niveleve të rrezikut nga varfëria dhe përqindjen e të rinjve në burg. Në Kosovë mungonin të dhënat për treguesit: shkalla e rrezikut nga varfëria, përqindja e braktisjes së hershme të arsimit dhe trajnimit për personat e moshës 18-24 vjeç, përqindja e popullsisë së moshës 30-34 me nivel arsimor terciar dhe përqindja e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin formal dhe joformal (4 javët e fundit). Për shkak të mungesës së Indeksit të Pjesëmarrjes Sociale, Indeksi i Pjesëmarrjes së Rinisë është llogaritur duke përdorur vetëm Indeksin e Pjesëmarrjes Politike dhe Ekonomike për këto dy vende.

Aneksi 2 Të dhënat e mbledhura në procesin e përgatitjes së këtij raporti 2016–2023 për secilin nga vendet pjesëmarrëse

PJESËMARRJA POLITIKE	Shteti	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ministtrat e rinj në qeveri	Shqipëria	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								0%
	Kosova								0%
	Mali i Zi	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Maqedonia e Veriut	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Serbi	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Turqia	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Zëvendësministtrat e rinj në Qeveri	Shqipëria	0.0%	0%	3.0%	7.0%	3.0%	3.0%	3.0%	0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								0%
	Kosova								3.7% (3.7%M, 0% F)
	Mali i Zi	4.4%	5.0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Maqedonia e Veriut	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Serbi	1.0%	1.0%	5.0%	5.0%	1.0%	1.6%	0%	0%
	Turqia	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Deputetët e rinj në parlament	Shqipëria	2.1%	4.91%	4.9%	4.0%	4.0%	2.1%	1.5%	1.4% (2% F, 1.1% M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								0%
	Kosova								4.0% (3.2%F, 0.8%M)
	Mali i Zi	1.2%	6.0%	8.6%	2.5%	4.9%	4.9%	3.7%	4.9% (50-50 M-F ratio)
	Maqedonia e Veriut	8.3%	1.7%	1.2%	3.3%	1.6%	1.7%	1.7%	1.7% (50-50 M-F ratio)
	Serbi	1.2%	0.4%	0.4%	0.4%	7.6%	5.2%	2%	3.2% (0.8 F, 1.6% M)
	Turqia	0.9%	0.9%	1.3%	1.3%	0.85%	0.85%	0.5%	0.7% (0.5 F, 0.2 M)
Kryetarët e rinj të bashkive	Shqipëria	6.0%	6.0%	6.0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								0%
	Kosova								0%
	Mali i Zi	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
	Maqedonia e Veriut	1.3%	1.3%	0.8%	0%	0%	1.3%	1%	1.2%
	Serbi	2.5%	2.43%	0.60%	0.60%	1.80%	0.62%	1.2%	0.6%

									(0% F, 0.6% M)
	Turqia	0.29%	0.29%	/	0%	0%	0%	0%	0%
Mjete online për informim dhe pjesëmarrje në procesin e vendimmarrjes së institucioneve të qeverisë dhe parlamentit	Shqipëria	95.0%	91%	93.3%	79.3%	98.0%	94.0%	90.0%	94.0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								67.3%
	Kosova								73.0%
	Mali i Zi	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Maqedonia e Veriut	72.5%	94.1%	100.0%	100.0%	81.2%	87.0%	100.0%	100.0%
	Serbi	68.0%	78.55%	77.50%	91.25%	92.14%	86.90%	74.1%	74.1%
	Turqia	61.80%	61.80%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	80.0%
Mjete online për informim dhe pjesëmarrje në procesin e vendimmarrjes brenda komunave	Shqipëria	52.0%	66.0%	67.2%	66.0%	74.0%	72.1%	76.0%	75.0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								62.1%
	Kosova								53.0%
	Mali i Zi	96.0%	99.0%	99.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Maqedonia e Veriut	90.0%	90.0%	96.8%	69.5%	71.6%	66.2%	77%	78.0%
	Serbi	61.0%	75.0%	84.75%	83.18%	85.20%	81.20%	73.5%	69.6%
	Turqia	90.00%	90.00%			99.57%	100.0%	100.0%	100.0%
Ekzistenca e strukturës rinore (këshilla/parlamente/sindikata) në nivel kombëtar	Shqipëria	0%	0%	0%	0%	0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								100.0%
	Kosova								100.0%
	Mali i Zi	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	0%	0%
	Maqedonia e Veriut	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Serbi	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
	Turqia	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Ekzistenca e strukturës rinore (këshilla/parlamente/sindikata) në nivel lokal	Shqipëria	18.03%	34.6%	49.0%	57.4%	46.0%	43.0%	74.0%	98.0%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								59.7%
	Kosova								65.0%
	Mali i Zi	22.0%	23.0%	41.0%	45.0%	41.0%	37.5%	56.0%	60.0%
	Maqedonia e Veriut	78.5%	78.5%	77.0%	53.0%	15.0%	30.0%	31.0%	31.2%
	Serbia	77.5%	85.9%	69.7%	67.9%	67.3%	70.4%	70.3%	64.1%
	Turqia					20.99%	17.3%	14.8%	21.0%

PJESËMARRJA EKONOMIKE	Shteti	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Norma NEET	Shqipëria	30.0%	29.70%	28.6%	26.6%	27.9%	26.1%	25.2%	24.6% (25.6%F, 23.5%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								22.2% (26%F, 19%M)
	Kosova								37.6% (41.9%F, 33.5%M)
	Mali i Zi	22.3%	21.4%	21.0%	21.3%	26.6%	26.5%	23.2%	20.3% (21%F, 20%M)
	Maqedonia e Veriut	31.3%	31.1%	29.8%	24.5%	26.2%	24.3%	22.8%	24.1% (26.7%F, 21.7%M)
	Serbi	22.3%	21.70%	20.10%	19%	20%	18.8%	15.9%	15.2% (16.6%F, 14.0%M)
	Turqia	27.8%	27.5%	27.6%	29.5%	32%	28.4%	27.2%	25.8% (36.4%F, 15.5%M)
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë	Shqipëria	28.9%	25.9%	23.1%	21.5%	20.9%	20.9%	20.7%	22.2% (20.6%F, 23.6%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								23.1% (27.0%F, 21.0%M)
	Kosova								17.2% (22.9%F, 14.3%M)
	Mali i Zi	28.8%	26.5%	26.0%	22.3%	30.7%	32.5%	25.4%	21.2% (24.0%F, 19.0%M)
	Maqedonia e Veriut	40.6%	39.2%	37.0%	30.5%	29.6%	28.3%	25.2%	24.9% (23.6%F, 26.8%M)
	Serbi	29.8%	26.70%	24.50%	21.50%	20.5%	20%	17.1%	18.5% (18.8%F, 18.3%M)
	Turqia	17.2%	17.7%	17.8%	22%	21.7%	20%	17.4%	15.5% (20.6%F, 12.7%M)
Shkalla e papunësisë afatgjatë të të rinjve	Shqipëria	16.7%	13.8%	13.1%	11.5%	11,4%	11.6%	12.5%	15.0% (12.5%F, 17.2%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								14.4% (17.0%F, 13.0%M)
	Kosova								11.3% (13.5%F, 10.2%M)
	Mali i Zi	18.7%	18.5%	15.7%	13.8%	17,4%	18.3%	14.1%	12.0% (13.0%F, 12.0%M)
	Maqedonia e Veriut	29.5%	28.9%	26.3%	21.1%	21.1%	20%	37.9%	16.9% (15.8%F, 17.7%M)
	Serbi	15%	11.4%	10.1%	8.7%	7.6%	6.3%	5.9%	5.7% (6.0%F, 5.5%M)

	Turqia	3.2%	3.4%	3.4%	4.6%	4.9%	27.2%* ¹	19.0%*	16.7%* (22.6%F, 11.3%M)
Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve	Shqipëria	45.7%	45.8%	50.1%	52.5%	52.1%	52.5%	55.5%	56.9% (52.0%M, 61.8%F)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								43.0% (33.0%F, 52.0%M)
	Kosova								31.4% (21.8%F, 40.5%M)
	Mali i Zi	49.5%	48.7%	48.5%	51.1%	45.1%	44.4%	54.9%	59.4% (55.6%F, 63.1%M)
	Maqedonia e Veriut	48.1%	49.7%	49.1%	49.4%	47.6%	54.6%	46.0%	44.8% (36.1%F, 53.0%M)
	Serbi	47%	47.2%	47.7%	46.5%	44.8%	50.0%	50.0%	49.3% (42.5%F, 55.8%M)
	Turqia	51.3%	52.3%	52.7%	53.2%	48.50%	51.3%	53.4%	55.0% (40.5%F, 68.9%M)
Shkalla e punësimit të të rinjve	Shqipëria	32.4%	33.8%	38.5%	41.2%	41.2%	41.5%	44.0%	44.2% (41.3%F, 47.2%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								33.1% (24%F, 42%M)
	Kosova								26.0% (16.8%F, 34.7%M)
	Mali i Zi	35.2%	35.8%	35.9%	39.7%	31.3%	30%	41.0%	46.8% (42.0%M, 51.0%F)
	Maqedonia e Veriut	28.6%	30.2%	30.9%	34.4%	33.5%	33.1%	34.4%	33.6% (27.6%F, 39.3%M)
	Serbi	33.2%	34.9%	36.4%	36.90%	36%	40.0%	41.5%	40.2% (34.5%F, 45.6%M)
	Turqia	42.5%	43%	43.3%	41.50%	37.9%	41.1%	44.1%	46.4% (31.1%F, 60.2%M)
Të rinj që nisen bizneset e tyre me mbështetjen financiare të shtetit	Shqipëria	54.50%	0.0%	0.0%	26.0%	3.0%	2.6%	4.5%	
	Bosnjë dhe Hercegovinë								
	Kosova								
	Mali i Zi								
	Maqedonia e Veriut	47.7%	0.0%	13.7%	22.3%	23%	18.9%	24.5%	24.4%
	Serbi	23.3%	19.50%	20.5%	24.35%	26.0%	28.8%	28.0%	32.1%
	Turqia	22.62%							
		29.00%	18.3%	0.9%	7.8%	18.5%	17.9%	16.6%	15.1% (12.5%F, 17.5%M)

¹ Keto të dhëna janë marrë nga institucionet zyrtare; megjithatë, ai ndryshon nga vlerat e regjistruara nga Eurostat në vitet e mëparshme.

PJESËMARRJA EKONOMIKE	Shqipëria								7.0% (1%F, 6%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								4.8% (1.6%F, 7.8%M)
	Kosova	9.0%	8.4%	5.8%	4.0%	8.6%	6.8%* ²	8.1%*	10.1%* (9%F, 11%M)
	Mali i Zi	6.0%	7.3%		1.6%	0.4%	2.7%	6.3%	6.4% (26-76 F- M ratio)
	Maqedonia e Veriut	0.6%	2.76%	6.8%	6.87%	6.0%	6.6%	6.6%	6.2% (7.0%F, 6.0%M)
	Serbi				2.8%	6.65%	3.1%	7.8%	8.4% (5.6%F, 9.9%M)

² Këto të dhëna janë mbledhur duke përdorur metodologji të ndryshme, duke krahasuar të rinjtë e vetëpunësuar me numrin total të të rinjve të punësuar.

PJESËMARRJA SOCIALE	shteti	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Të rinjtë në rrezik të varfërisë	Shqipëria	27.9%	25.7%	26%	26.2%	24.4%	24.2%	21.5%	
	Bosnjë dhe Hercegovinë								
	Kosova			30.3%					
	Mali i Zi	27.9%	26.2%	25.6%	28.0%	24.8%	23.1%	23.0%	23.0% (23.0%F, 23.0%M)
	Maqedonia e Veriut	24.8%	25.5%	25.9%	24.9%	25.1%			
	Serbi	30.0%	27.5%	26.6%	24.8%	23.9%	25.2%	19.8%	19.2% (18.5%F, 19.7%M)
	Turqia	23.8%	22.8%	22.7%	23.0%	24.0%	24.0%	23.3%	20.9% (23.1%F, 18.8%M)
Të rinjtë në burgje	Shqipëria	36.54%	46.00%	47.7%	34.8%	30,0%	36. 9%	36.9%	39.3% (0.4%F, 38.9%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								
	Kosova								37.4%
	Mali i Zi	31.1%	33.2%	52.2%		23,2%	24.7%	29.0%	28.0% (99-1 ratio M and F)
	Maqedonia e Veriut	0.20%		31.4%	25.3%	27.8%	27.2%	27.4%	26.4%
	Serbi	32.70%	27.7	26.5%	24.9%	25.9%	23.3%	35.8%	34.8% (33.5%F, 1.3%M)
	Turqia	63.00%				65.14%	48.0%	65.0%	50.40 (2.01%F, 48.4%M)
Të rinjtë që janë pjesë e sistemit të mirëqenies sociale	Shqipëria						24.3%		19.1%
	Bosnjë dhe Hercegovinë								
	Kosova								19.1% (10.0%F, 9.0%M)
	Mali i Zi								11.0%
	Maqedonia e Veriut					29.7%	28.63%	29.2%	27.5% (26.4%F, 28.5%M)
	Serbi	18.97%	18.16%	18.1%		24.0%	22.3%	21%	15.3%
	Turqia								
Braktisja e arsimit të mesëm	Shqipëria	3.70%	3.35%	3.2%	2.6%	1,8%	1.5%		
	Bosnjë dhe Hercegovinë								1.0% (0%F, 1.0%M)
	Kosova								1.8% (0.4%F, 1.4%M)
	Mali i Zi	5.50%	5.4%	4.6%	5.0%	2.3%		2.6%	2.0%
	Maqedonia e Veriut		2.30%	1.40%	0.5%	0.6%		0.85%	0.5% (0.3%F, 0.7%M)
	Serbi	1.10%	1.30%	1.40%	1.10%	0.80%	0.81%	1.2%	

	Turqia				28.70%*	26.70%* ³		22.1%*	19.7%* (18.2%F, 21.2%M)
Të rinjtë e regjistruar në arsimin e lartë	Shqipëria	22.4%	21.4%	22.5%	21.6%	20,9%	21.5% ⁴	22.0%	21.3% (25.4%F, 17.2%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								38.7% (48.0%F, 30.0%M)
	Kosova								
	Mali i Zi	33.90%	34.5%	33%	54.2%	32,3%	43.0%	31.9%	31.7% (39%F, 25%M)
	Maqedonia e Veriut		28.90%	14.50%	38.8%	13.4%	13.4%	17.5%	17.1% (20.7%F, 13.8%M)
	Serbi	50.70%	54.20%	54.70%	54.70%	54.70%	56.2%	57.4%	61.0% (73.1%F, 49.5%M)
	Turqia	40.53%	42.43%	45.60%	44.10%	43.40%	44.4%	44.7%	46.0% (51.0%F, 41.1%M)
Të rinjtë kanë mbaruar arsimin e lartë	Shqipëria	21.48%	25.19%	26%	26.7%	25,0%	26%	24.9%	23.6% (26.2%, 19.7%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								17.1% (11.0%F, 6.0%M)
	Kosova								57.0% (39.1%F, 17.9%M)
	Mali i Zi	12.86%	14.51%	14.59%		45.43%	16.5%	13.8%	18.9% (20%F, 18%M)
	Maqedonia e Veriut		11.50%	16.50%	15.2%	11.9%	13.4%	15.2%	12.2% (13.6%F, 10.4%M)
	Serbi	20.00%	19.70%	18.10%	18.13%	17.60%	17.10%	16.6%	14.9% (15.4%F, 14.1%M)
	Turqia			9.57%		10.56%	12%	10.9%	13.0% (14.3%F, 12.0%M)
	Shqipëria								0.3% (0.3%F, 0.3%M)
	Bosnjë dhe Hercegovinë								4.6% ⁵ (5%F, 4%M)
	Kosova								
	Mali i Zi			2.8%	1.3%				
	Maqedonia e Veriut	2.3%	1.9%	2.0%	2.8%	1.9%			

³ Këto të dhëna u referohen atyre që kanë lënë shkollën para kohe.

⁴ Këto të dhëna i referohen personave të moshës 18-29 vjeç të regjistruar në arsimin e lartë krahasuar me numrin total të të rinjve të moshës 18-29 vjeç.

⁵ Të dhënat e raportuara nga Eurostat ndryshojnë pak: 2.3% (2.5%F, 2.1%M)

	Serbia	3.0%	2.8%	2.3%	2.4%	1.3%	4.5%	4.1%	5.2% (5.0%F, 5.4%M)
	Turqia	5.3%	5.5%	6.9%	6.5%	4.4%	5.4%	6.9%	7.2% (8.2%F, 6.2%M)

Aneksi 3 Vështrim i përgjithshëm i synimeve

Treguesit e pjesëmarrjes politike	Përqindja e synuar
Ministrit e rinj të qeverisë	5% (Burimi: vlerësimi i studiuësve)
Deputetët e rinj	15% (Burimi: Objektivi i vendosur nga Forumi i Unionit Ndërparlamentar të Parlamentarëve të Rinj)
Kryetarët e rinj të bashkive	6% (Burimi: Vlerësimi i studiuësve – bazuar në përqindjen më të lartë të regjistruar në procesin e llogaritjes së indeksit)
Zëvendësministrat e rinj të qeverisë	10% (Burimi: vlerësimi i studiuësve)
Mjete online për informacion dhe pjesëmarrje në vendimmarrje të qeverisë dhe parlamentit	100% (Burimi: vlerësimi i studiuësve)
Mjete online për informim dhe pjesëmarrje në vendimmarrje të komunave	100% (Burimi: vlerësimi i studiuësve)
Ekzistenca e strukturave rinore në nivele vendore	100% (Burimi: vlerësimi i studiuësve)
Ekzistenca e strukturës rinore në nivel kombëtar	100% (Burimi: vlerësimi i studiuësve)
Treguesit e pjesëmarrjes ekonomike	Përqindja e synuar
Norma NEET	5.5% (Eurostat, 2021)
Shkalla e papunësisë tek të rinjtë	5.2% (Eurostat, 2021)
Shkalla e papunësisë afatgjatë të të rinjve	0.5% (Eurostat, 2021)
Shkalla e pjesëmarrjes në fuqinë punëtore të të rinjve	83.0% (Eurostat, 2021)
Shkalla e punësimit të të rinjve	77.0% (Eurostat, 2021)
Të rinj që nisën bizneset e tyre me mbështetjen financiare të shtetit	60% (vlerësimi i studiuësve)
Të rinjtë e vetëpunësuar	14.9% (Eurostat, 2021)
Treguesit e pjesëmarrjes sociale	Përqindja e synuar
Shkalla e rrezikut nga varfëria	8.60% (Eurostat, 2021)
Përqindja e të rinjve në burg	21.0% (Vlerësimi i studiuësve)
Përqindja e larguesve të hershëm nga arsimi dhe trajnimi, personat e moshës 18–24 vjeç	2.40% (Eurostat, 2021)
Popullsia e moshës 30-34 vjeç me nivel të arsimit të lartë	62.5% (Eurostat, 2021)
Shkalla e pjesëmarrjes në arsimin dhe trajnimin formal dhe joformal (4 javët e fundit)	66.0% (Eurostat, 2021)